

SLOVENSKI

vestnik

TEDNIK ZA SLOVENSKO KOROSKO

IZ VSEBINE:
 STALINOVA IZJAVA
 TRBOVELJSKI RUDARJI
 AVSTRIJSKIM RUDARJEM
 ZMAGA KRIVIH
 PREROKOV
 DOVOLJ PRAZNIH
 OBLJUB
 ZA BLAGOR VSEH...

LETNIK I.

DUNAJ, V PETEK 4. X. 1946

STEV. 17

Duh 10. oktobra

Če pomislimo, da je poteklo komaj dobro leto, odkar je nacistični imperializem doživel edinstven poraz v zgodovini, bo vendarle zanimivo pokazati, kako se na Koroškem razmeroma naglo oživlja stari velenemški duh in kako polagoma prehaja na izhojeno pot nasilja. Vse bolj pogosta so poročila, ki govorijo o nasilstvih nacističnih zlikovcev nad slovenskimi prosvetaši in protifašisti ter nad slov. ljudskimi ustanovami. Vzporedno s temi pojavi se orožništvo, ki v svojih vrstah lahko pokaže na preizkušene naciste, uspešno vadi v zapiranju predvsem slovenskih protifašistov, najbrž v »dobri veri«, da bi jih zaščitili pred nacističnimi napadalci. Drugi zopet skušajo za vsako ceno hoditi po stopinjah vojnega zločinca Maier-Kaibitscha, ki je športne prireditve in ljudska slavja znal spreminjati v najbolj uspešno nacistično propagando. Tudi danes še razna športna moštva tekmujejo za »pokal 10. oktobra«, drugi zopet vodijo točno za 10. oktober kmečke množice, da bi se po prestarem germanskem — ali po še nepozabljenem nacističnem — običaju zahvalili — najbrž svojim pragermskim bogovom — za letošnjo obilno žetev. Pri tem pa v Celovcu pritrkavajo s tako imenovanim »glasovanjskim zvonom« in gostijo svoje odlične goste z žlahtnim sadjem »posvečene« — v duhu dodaj: pränemške — zemlje na južni meji, ali po domače — iz našega slovenskega Roža.

Če so to načini, s katerimi naj bi se prestolili prepadi nad dvema sosednima narodoma, potem bodo imeli pač prav tisti, ki dvomijo v poslanstvo današnje Avstrije in njeno blestečo bodočnost.

Ponovno ugotavljamo: Koroški plebiscit je in ostane simbol velikonemškega nasilja nad malim slovenskim ljudstvom. Zato bomo tudi v bodoče smatrali vsako proslavljanje te obletnice za zavestno oboževanje vsenemškega imperializma.

Ne bomo ponavljali vseh razlogov, ki opravičujejo tako stališče koroških Slovencev. Ne samo, da je bila izvedba glasovanja tako pomanjkljiva in pristranska, da se mu lahko upravičeno odreka veljavnost — naj omenimo samo vpis kakih 5000 glasovalcev iz raznih krajev Avstrije in celo Nemčije, ki so jih zaradi pristranskosti zavezniških častnikov lahko vpisali v zadnjih štirih, petih dneh v glasovalske imenike, ne da bi bilo mogoče ugotoviti njihovo glasovalno pravico, in ki so vsi glasovali za Avstrijo; ali okolnost, da niso šteli glasov na licu mesta v navzočnosti krajevnih glasovalnih komisij, temveč na okrajih, ne da bi bili mogli Slovenci dejansko nadzirati prenos skrinjic z oddanimi glasovnicami. Opozoriti pa moramo še na nekatere bistveno važne okolnosti:

1. Glasovanje je bilo koroškim Slovincem krivično vsiljeno, ne da bi jim dali dovolj časa, da se oprostijo suženjskega duha, ki ga je rodila stoletna politična odvisnost in zatiranje.
2. Pri izvedbi koroškega glasovanja niso sodelovale niti ZDA niti Sovjetska zveza, ki je po svojih načelih najbolj iskrena zaščitnica enakopravnosti malih narodov in bi bila kot taka brez dvoma bolj pravično varovala koristi Slovencev.
3. Tako se je moglo zgoditi, da je že tedaj velenemška miselnost našla v

KAKŠNA JE RESNICA

Celovec, 26. septembra. Tiskovna služba OF (TSOF) poroča:

V ponedeljek je na neki tiskovni konferenci deželni glavar Piesch skupno z ravnateljem deželne urada dr. Newolotom in strokovnimi referenti »izčrpano« poročal o položaju koroških Slovencev. Pri tem so govorili o ukrepih koroške deželne vlade za popravilo škode. Kakšen pa je položaj v resnici, naj posajnijsko tale dejstva:

PREPOVED ZVEZE SLOVENSKIH KOROSKIH IZSELJENCEV

Deželni varnostni direktor za Koroško polkovnik Stosier je prepovedal Zvezo slovenskih koroških izseljencev in zagrozil s kaznijo vsakomur, ki bi hotel še v bodoče braniti koristi društva.

Zvezi je bila poverjena naloga, da zastopa socialne, gospodarske in kulturne zahteve svojih članov, ki jih je nacistični režim tako hudo oškodoval. Nad 1.600 vpisanih članov, ki so vsi brez izjeme upravičeni uživati zaščito § 4 zakona o skrbstvu za nacistične žrtve, je društvu zaupalo obrambo in zastopstvo svojih koristi.

S prepovedjo društva so slovenskim žrtvam nacističnega nasilja vzete vse možnosti, da bi organizirano in uspešno branile svoje pravice do odškodnine in do povračila oropanega imetja. Zaradi izredno pomanjkljive denifikacije na Koroškem je z razpustom društva ogroženo nadaljnje povračanje škode. To dokazuje tudi boj, ki so ga morali izvajevati izseljenci, preden se jim je posrečilo, da je deželna vlada odstavila inž. Valentina Maierhoferja kot cenilca in komisarja za popravilo škode. Čeprav je bil Maierhofer kot vodilni nacistični funkcionar v štabu vojnega zločinca SS-Standardartenführerja Maier-Kaibitscha hudo obremenjen, ga je deželna vlada vendar določila, da ceni škodo pri svojih nekdanjih žrtvah.

Predstavniki deželne vlade se sicer neprenehoma trudijo, da bi z visokodonečimi frazami obveščali javnost, kaj vse so napravili za povračilo škode izseljenim koroškim Slovincem. Te izjave imajo očitno namen, da bi javnost dobila napačno sliko, obenem pa hočejo zabrisati neprenehoma pre-

italijanskem imperializmu svojega naravnega zaveznika, kar je pozneje prišlo do izraza v zvezi na življenje in smrt med nemškim nacizmom in italijanskim fašizmom. V italijansko-nemškem sodelovanju v dneh koroškega glasovanja so nastajali prvi dejanski zarodki osi Rim-Berlin in tiste miselnosti, ki je pozneje obsodila vse slovensko ljudstvo na narodno in telesno smrt.

4. Vsi tisti, ki se ogrevajo za proslavljanje koroškega glasovanja, naj se zavedajo, da so kljub njegovi pomanjkljivi izvedbi Slovenci južno od Drave in na ozemlju med Dravo in Vrbskim jezerom, vključno občini Radše in Žihpolje, dobili večino.

5. Najbolj pravoverni velikonemški ideologi so mnenja, da je moralo za Avstrijo glasovati najmanj tudi 10.000 Slovencev. Na ta način hkrati sami priznavajo, da je južna Koroška nepoprečno strnjeno slovensko ozemlje.

ganjanje in sistematično zapostavljanje slovenskih antifašistov.

Kljub odredbi zavezniške vojaške oblasti, s katero se razveljavljajo nacistični zakoni, ki so oškodovali posameznike zaradi njihove rasne pripadnosti, vere, narodnosti ali političnega naziranja, so vsa posestva slovenskih izseljencev še danes last državnega vodje SS kot »državnega komisarja za utrditev nemštva« in raznih priseljencev iz Kanalske doline, ki so si želeli — »Heim ins Reich«. Noben Slovenec, ki se je kljub grožnjam in oviram vrnil na svoj dom, še do danes ni vpisan v zemljiški knjigi kot lastnik. Na ta način nad 6.000 ha kmečke posesti odtegujejo polnopravnim slovenskim lastnikom in jo formalno priznavajo kot sredstvo za utrjevanje nemštva.

Slovenskim izseljencem so sicer za odškodnino izplačali nekaj denarja. Vendar so to v razmerju z ogromno škodo, ki je nastala z množičnim izseljevanjem nad 300 kmečkih družin, popolnoma nezadostni zneski. Za ocenitev škode so namreč jemali uradne cene nacističnih razbojnikov v aprilu leta 1942. Če pa si hočejo izseljenci pri današnjem pomanjkanju blaga nakupiti vsaj najnujnejše potrebščine, morajo za to plačati neverjetne vsote. Tako se jim je ocenila na primer oropana krava na 320 šilingov, če pa jo hočejo danes kupiti, morajo plačati zanj petkratno vsoto ali pa še več. Zaradi tega izseljenci upravičeno zahtevajo ne toliko denarja kakor povrnitev izropanih stvari, ki jih še vedno nemoteno uporabljajo razni nacisti. Razen tega naj bi povračali škodo z imetjem tistih nacističnih zločincev, ki so glavni krivci izselitve.

Treba bi bilo primerno oskrbeti tudi tiste, ki so zaradi izselitve trpeli na zdravju, in pa sirote, ki so jim v pregnanstvu umorili starše. Ta škoda se doslej ni upoštevala. Vendar je tudi to ena izmed zahtev Zveze slovenskih izseljencev, ki bi jo morala nova država po zakonu o skrbstvu za nacistične žrtve šteti kot samo po sebi razumljivo obveznost, tembolj če pomislimo, da je bilo izdanih 56 milijonov šilingov za inozemske fašiste v Avstriji.

Medtem ko težko oškodovane slovenske izseljence, ki zaradi nacističnega ropanja še zdaleč nimajo dovolj ži-

Vsa ta leta smo morali nešteto krat poslušati neokusno bahanje, da so bili prav boji na Koroškem in glasovanje 10. oktobra prvi korak k vstajenju velikonemškega duha, torej k zmagi tiste miselnosti, ki je priznavala vse pravice samo »gospodskemu narodu«, vse druge pa je obsodila na večno suženjstvo. Vsekakor je značilno, da se nekateri zaostali ljudje že spet navdušujejo za proslavljanje tega duha.

Koroški Slovenci smo mnenja, da se s takim početjem ne gradi enotnost in še manj enakopravnost narodov. Imperialistično naslajanje je bila lastnost preživle nacistične dobe, po kateri danes žaluje nekaj reakcionarjev sveta. Široke ljudske množice pa so v krvi in trpljenju preizkusile pogubnost teh idej in zato stremijo za resnično demokratično enotnostjo delovnih ljudi, ki so pripravljene pošteno priznati vsakemu njegovo pravico do življenja in svobode.

vine, že spet silijo k oddajanju živine in njenih proizvodov in jim grozijo s kaznimi, so velikim nacijem na Koroškem še vnaprej zagotovljene še v nacistični dobi določene količine umetnih gnojil, strojev itd. Isto velja o kaznicah. Slej ko prej zapostavljajo borce za svobodo in antifašiste, medtem pa nacisti, ki so bili med vojno zaščiteni in zato danes lahko več ali manj v redu oddajajo predpisane količine, že spet prejemale nagrade in si lahko vse potrebno nabavljajo.

Isti način ravnanja lahko opazamo pri dosedanjih sodnih postopkih proti vojnim zločincem na Koroškem. Kljub lepim besedam, da je treba kaznovati vojne zločince, in kljub temu, da so poznani krivci nasilnega izseljevanja, še do danes niso nobenega teh zločincev priznali za krivega in ga kaznovali. Pač pa je bila ustavljena cela vrsta sodnih postopkov »zaradi pomanjkanja dokazov« — ki so jih nacisti seveda zažgali. Prav tako zavlačujejo iz nepojasnjenih razlogov v neskončnost razpravo proti proslulemu glavnemu krivcu za preganjanje koroških Slovencev, proti pokrajinskemu komisarju za utrditev nemštva na Koroškem in Gorenjskem, SS-Standardartenführerju Maier-Kaibitschu in njegovim pomagačem. Tudi v tem primeru so z razpustom Zveze slovenskih izseljencev prisilili glavnega tožnika k molku.

Vse torej kaže, da na Koroškem še vedno veljajo nürnberški rasni zakoni. Medtem ko prepovedujejo in razpuščajo antifašistične organizacije koroških Slovencev kot »Zvezo koroških partizanov«, »Zvezo političnih internirancev in pripornikov Slovenske Koroške« in sedaj »Zvezo slovenskih koroških izseljencev«, obenem pa nad drugimi slovenskimi organizacijami izvajajo najhujši pritisk, se popolnoma nemoteno lahko razvijajo in uganjajo celo odkrito velenemško propagando razne zveze nekdanjih fašistov in tako imenovanih »volksdeutsch-erskih« romarjev »Heim ins Reich«, kakor so »Zveza Kanalčanov«, »Zveza južnih Tirolcev«, in celo neka »Zveza Mežičanov« ter »Zveza južnih Štajercev«. Vse te zveze uživajo polno podporo koroške deželne vlade in imajo pri njej celo svoje zastopnike.

V takih razmerah je razpust Zveze slovenskih koroških izseljencev povzročil po vsej Slovenski Koroški največje ogorčenje in vznemirjenje. S tem je ponovno dokazano, da hočejo koroške oblasti trdovratno nadaljevati s svojo popolnoma nedemokratično in protislovensko politiko, kakor tudi s politiko velikonemških teženj.

Zavrnitev grške note

Jugoslovanska vlada je odgovorila grški vladi, katera je v posebni noti obdolžila Jugoslavijo zaradi dozdevnih prekršitev meje. Jugoslovanska nota pravi med drugim:

»Jugoslovanska vlada spoštuje nedotakljivost tujih ozemelj, prav tako pa zahteva spoštovanje nedotakljivosti lastnega ozemlja. Jugoslovanska vlada pozorno zasleduje gonjo dela grškega tiska in ugotavlja, da pomeni ta gonja premišljeno akcijo, ki je naperjena proti Jugoslaviji. To seveda ne koristi medsebojnemu odnosu obeh dežel.«

Odmevi Stalinove izjave po svetu

V vseh državah je vzbudil Stalinov intervju velikanski odmev. Povsod so Stalinove izjave, da sedaj ni resnične nevarnosti za novo vojno, mnogo do- prinesle k pomirjenju in razjasnile splošni politični položaj. Vsi listi v Združenih državah ameriških so prinesli Stalinov intervju na prvi strani in z ogromnimi naslovi. Diplomatski komentator Reuterjeve agencije piše, da je izjava generalisima Stalina, da »ne verjame v resnično nevarnost nove vojne«, skoraj edina razveseljiva izjava, ki jo je dal kak državnik po koncu vojne. Po komentatorjevih besedah so politični časnikarji v Londonu posebno pozorni na odgovor Stalina o sovjetski politiki v Nemčiji in na izraz najgloblje prepričanja o moči Sovjetske zveze, ki je z njim prežeta vsa izjava. Pariški radio je zlasti poudaril Stalinove besede, po katerih »smatra za možno trajno sodelovanje med Sovjetsko zvezo in zapadnimi de-

mokracijami«. Češkoslovaški zunanji minister Jan Masaryk je dejal:

»Izjava je prišla o pravem času. Mi- slim, da se je s tem enkrat za vselej končalo nesmiselno govorenje o novi vojni. Prepričan sem, da Stalin, Byrnes in vsak odgovoren državnik stremi za tem, da se za vsako ceno ohrani mir, kajti ohranitev miru ni le vprašanje posameznih osebnosti, temveč vseh narodov.«

Tudi švedski in turški radio sta sporočila svojim poslušalcem Stalinove odgovore. V Avstriji je več osebnosti podalo izjavo o Stalinovih pomirjujo- čih besedah, tako dunajski župan general Körner, mestni svetnik dr. Ma- tejka, rektor dunajske univerze profes- sor Adamovich itd.

Slavni irski pesnik Bernard Shaw pa se je izrazil poročevalcu International News Servicea o Stalinovih izjavah:

»Za ves svet je veliko olajšanje, če sliši koga, ki ve, o čem govori.«

Obsodbe v Nürnbergu

Mednarodno sodišče v Nürnbergu je v torek objavilo obsodbe nad glavni- mi vojnimi zločinci. Göring, Ribben- trop, Keitel, Kaltenbrunner, Rosen- berg, Frank, Frick, Streicher, Sauckel, Jodl, Seyss-Inquart in Bormann (v od- sotnosti) so bili obsojeni na smrt z obešenjem, Hess, Räder in Funk na dosmrtno ječo, Speer in Schirach na 20 let, Neurath na 15 let in Dönitz na 10 let ječe. Schacht, Papen in Fritsche so bili oproščeni.

Obtožba je bila razdeljena na 4 toč- ke: 1. Sodelovanje pri zaroti; 2. Zločin proti miru, sodelovanje pri pripravah in vodstvu napadalnih vojska proti ev- ropskim narodom in Združenim drža- vam Amerike; 3. Vojna zločinstva: morjenje in mučenje civilnih oseb, de- portacija prisilnih delavcev, morjenje in mučenje vojnih ujetnikov, ubijanje talcev, ropanje, rušenje, pustošenje in

germanizacija na zasedenih ozemljih; 4. Zločinstva proti človečnosti: umor, iztrebljanje, zasužnjevanje, deporta- cija in druga nečloveška dejanja proti civilnemu prebivalstvu pred vojno in med vojno, preganjanje oseb iz poli- tičnih, rasnih in verskih razlogov.

Sovjetski zastopnik pri mednarod- nem sodišču v Nürnbergu je bil proti oprostitvi Schachta, Papena in Fri- tscheja. Bil je tudi proti temu, da mi- nistrski svet, vrhovno poveljstvo ob- oroženih sil in generalni štab niso bili obsojeni kot zločinske organizacije. Sovjetski zastopnik je tudi izjavil, da bi moral Hess sprejeti smrtno kazen.

Ameriški glavni tožilec J a c k s o n je v pismeni izjavi ugotovil, da je oprostitev Schachta in Papena ter vr- hovnega poveljstva oboroženih sil vzbudila razočaranje.

„Bili smo in bomo zvesti svojim obveznostim“

Na kongresu avstrijskoruskega dru- štva je govoril vrhovni poveljnik sov- jetskih čet v Avstriji, general K u r a s o v. Poudaril je, da so zaupanja pol- ne in pomirljive besede generalisima Stalina na mah uničile govoričenjo o nevarnosti nove vojne. »Te besede so v vsem naprednem človeštvu vzbudile pomirjenje in veselje. Odmev Stalino- vih besed po svetu priča, da milijoni preprostih ljudi zaupajo moči Sovjet- ske zveze in njeni možnosti, da bo očuvala mir in demokracijo v svetu. Isto pomirjenje je nastalo tudi v Av- striji. V nadaljevanju je dejal:

»Zadnji čas smo občutili in videli, da so skušali zaplesti Avstrijo v tem- ne spletke, ki so bile naperjene proti Sovjetski zvezi in ki so bile preraču- nane na različna nasprotja med za- vezniki.

Včasih vztrajajo nekateri politiki celo pri govoričenju, da je neobhodno potrebno deliti Avstrijo v dva dela. Ti politiki in povzročitelji takih spletk

se izdajajo celo za pokrovitelje Av- strije in za avstrijske patriote. Da bi prikriili svoj imperialistični pohlep, so celo pripravljene podariti zapadnim Avstrijcem slaščico v vrednosti nekaj ducatov milijonov dolarjev — seveda, da bi dobili Avstrijo v svoje roke. Vsakdo se mora zavedati, da se pravi interesi teh 'patriotov' močno razliku- jejo od koristi avstrijskega naroda.

Bili smo in bomo zvesti svojim ob- veznostim. Zelimo novo, neodvisno in demokratično Avstrijo. Vendar mora- te še prav krepko poprijeti, če hočete ustvariti in ohraniti tako Avstrijo. V tem boju pa boste vedno našli našo pomoč.«

»Krepitev odnosov s Sovjetsko zve- zo,« je ob koncu dejal Kurasov, »bo omogočila, da bo avstrijski narod hit- reje uredil svoje gospodarstvo, da bo lahko uničil ostanke nacizma in da bo v državi lahko učvrstil demokratični red.«

TANJUG demantira izmišljotine ameriške agencije

Beograd, 1. okt. 1946 (TANJUG): Amerikanska agencija »International News Service« je objavila dne 24. sep- tembra poročilo iz Pariza, ki pravi, da je bilo iz krogov jugoslovanske dele- gacije na mirovni konferenci v Parizu sporočeno dopisniku te agencije, češ da Jugoslavija ne bo v pogledu Avstri- je predložila nobenih zahtev na del Koroške, temveč da se bo zadovoljila z zagotovili avstrijske vlade za var- stvo slovenske manjšine in njenih prav- ic po ustavni poti. Poleg tega objavl- ja agencija »International News Ser- vice« komentarje o baje ugodnem vti- su jugoslovanske delegacije glede ne- kakih predlogov avstrijske delegacije. TANJUG je od jugoslovanske delega- cije na mirovni konferenci v Parizu pooblaščen izjaviti, da omenjena vest agencije »International News Service« ne odgovarja resnici in da si je agen- cija »International News Service« to vest zlonamerno izmislila in poizkusi- la, da bi jo razširila na račun jugoslo- vanske delegacije.

ANGLEŠKI NAČRTI Z GUVERNERJEM TRSTA

Kakor poroča dopisnik TASS-a se pogajanja o statutu Trsta vlečejo v nedogled. Jugoslovanski zastopnik je poudaril, da podeljuje angleški načrt guvernerju 26 polnomočij, ki mu tako dejansko dajejo oblast diktatorja. Sovjetska delegacija je predlagala umik vseh inozemskih čet iz tržaške republike in to v 30 dneh po veljav- nosti podpisane mirovne pogodbe z Italijo. Zavezniška komisija štirih ve- lesil ima nalogo, da osnuje začasno vlado iz zastopnikov vseh strank. Ta pa mora v teku treh mesecev izvesti volitve v parlament.

Angleška delegacija pa skuša skup- no z ameriško in francosko delegacijo uveljaviti svoj načrt. Angleški predlog predvideva, da preide vsa oblast v ro- ke guvernerja. Očividno predstavlja ta predlog poskus, da bi ohranile v Trstu oblast zasedbene čete Velike Britanije in Združenih držav, ki sma- trajo Trst za važno vojaško oporišče. Značilno je, da želi dati Anglija tej začasni vladi polnomočje za čim dalj- šo dobo.

Maršal Tito o reakcionarnem delovanju nekaterih duhovnikov

Maršal Tito se je razgovarjal z od- poslanci mednarodnega študentskega kongresa in jim na njihovo vpra- šanje pojasnil, čemu obtožba proti nadškofu Stepincu in nekaterim duhovnikom.

Dejal je: »Nekateri inozemski časo- pisi divje obrekujejo našo državo in govorijo o preganjanju vere v Jugo- slaviji. Taka obrekovanja so gladke izmišljotine. Ne smemo zamenjati preganjanja ljudstvu sovražnih ele- mentov, čeprav so to služabniki cer- kve, s preganjanjem vere. V demokra- tični Jugoslaviji vlada svoboda vere, in svoboda verovanja je zajamčena z zakonom. Zakon nalaga vsem držav- ljanom enake dolžnosti, prav tako tu- di duhovnikom. Kdor krši zakon in dela proti ljudstvu, tega mora država kaznovati, ne glede na to, če je du- hovnik ali ne.

Med vojno je mnogo katoliških du- hovnikov stalo v vrstah sovražnikov ljudstva. Ti so se aktivno borili skup- no z našimi nasprotniki proti osvobo- dilnemu gibanju. Še večje število pa se jih ni aktivno udeleževalo boja, temveč so ideološko podpirali sovraž- nike ljudstva.

Kljub temu jim je jugoslovanska vlada dala možnost, da priznajo novi red in da delajo skupno z ljudstvom.

Tisti duhovniki, ki tega niso storili in še dalje podpirali prikrite reakcio- narne, fašistične elemente, morajo no- siti posledice svojega delovanja.«

OBTOŽNICA PROTI NADŠKOFU STEPINCU

Kakor poročajo iz Beograda, je pre- dal državni tožilec republike Hrvatske najvišjemu sodišču Hrvatske obtožni- co proti nadškofu Stepincu. Obtožni- ca navaja, da je nadškof pomagal or- ganizirati ustaške zločinske grupe, da je sodeloval z Nemci in s poglavarjem ustaških band P a v e l i č e m, ter da je podpiral Nezavisno državo Hrvat- sko. Med ustaške oddelke je poslal

V dveh vrsticah

Na vrhu Kosmaja južno od Beogra- da gradijo največji sanatorij v Srbiji. Ta sanatorij bo imel več ko 250 sob ter bo najsodobneje opremljen. Z deli so že pričeli.

Dne 26. septembra se je začel v Beo- gradu IV. plenarni sestanek Central- nega sveta Ljudske mladine Jugosla- vije ob navzočnosti zastopnikov obla- sti in kulturnih delavcev. Navzoč je bil tudi Kiti Bumla, član izvršnega od- bora Svetovne zveze demokratične mladine. Na sestanku so razpravljali o zbolšanju dela pionirskih organiza- cij, o nalogah mladine na gimnazijah, učiteljskih in drugih srednjih strokov- nih šolah in o mednarodni povezano- sti mladine Jugoslavije z mladino po svetu.

Mestna knjižnica na Reki je spet od- prta. Ustanovljena je bila leta 1895. V času fašizma je ni nihče podpiral, med okupacijo pa je bila zaprta. Po osvoboditvi je bila na pobudo odbora SIAU spet urejena. Obsega več ko 40.000 zvezkov v italijanskem, hrvat- skem, francoskem in angleškem kot tudi v drugih jezikih. Ima tudi mnogo dragocenih starih rokopisov, knjig, risb in grafik.

Ljudska fronta Bosne in Hercegovine je izdala za volitve, ki bodo dne 13. oktobra v ustavodajno skupščino LR Bosne in Hercegovine poseben pro- glas; v njem zlasti poudarja velikan- ske uspehe, ki jih je republika dosegla na področju obnove, prehrane, prometa, javnih del, zdravstva in socialnega skrbstva. Bosna in Hercegovina ni več kamen spotike med Srbi in Hrvati, temveč trden steber jugoslovanske skupnosti.

V Beždan Viru v Vojvodini so od- prli madžarsko gimnazijo. Na zboro- vanju se je prebivalstvo Bezdana za- hvalilo jugoslovanskim ljudskim obla- stem. Ta gimnazija je prva ustanova, kjer se poučuje madžarščina, ki jo go- vori prebivalstvo tega mesta.

svoje vojne dušne pastirje, ki so pod- pihovali sovraštvo proti predstavn- kom druge narodnosti in druge vere in s tem netili bratomorno vojno med na- rodi Jugoslavije. V sporazumu s Pa- veličem je Stepinac skrnil v svoji kne- zoškofijski palači arhiv ustaških do- kumentov in dokumentov ustaškega zunanjega ministristva. Celu po osvo- boditvi ni prenehal s svojim delova- njem in je nudil zavetišče in pomoč ustaškim agentom.

DIKTATURA V GRČIJI

Grško poslanstvo v Parizu ni dovo- lilo potovanja francoski delegaciji v Grčijo na kongres EAM-a (Grške osvobodilne organizacije), češ da je kongres EAM-a prepovedan. Poslanec francoskega odporne gibanja je izjav- vil, da ta primer in številni drugi do- kazujejo, da vlada v Grčiji še vedno diktatura.

JESENIŠKI DELAVCI ZVIŠUJEJO PROIZVODNJO

Te dni je sindikalni tekmovalni od- bor pri tovarni KID na Jesenicah raz- glasil uspehe medobratnega tekmoval- nja za mesec julij. Najvišjo proizvoda- njo in največji prihranek na materialu je dosegla jeklarna, ki si je priborila prehodno zastavo.

V primeri s prejšnjim mesecem se je proizvodnja izdelkov za prodajo povečala za 22,5 odstotkov, prihranki na materialu za 3 odstotke in število prostovoljno opravljenih ur dela pri obnovi za 3,25 odstotka.

S temi uspehi si je zaslužilo jeseni- ško delavstvo sloves najboljšega de- lovnega kolektiva v državi.

OBNOVA V JUGOSLAVIJI NA- VDUŠUJE AMER. ŠTUDENTE

Na tiskovni konferenci za inozem- ske študente, ki se trenutno mudijo v Jugoslaviji, so predstavniki amerikan- skih študentov izrazili svoje priznanje obnovi, ki so jo doslej lahko ugotovili v novi Jugoslaviji. Predvsem so ame- rikanski zastopniki poudarili izboljša- nje socialnih pogojev jugoslovanskega ljudstva, ki ga je dosegla nova vlada s svojimi ukrepi.

V vseh slovenskih gimnazijah se je 16. septembra pričel reden pouk.

Traktorske postaje v Jugoslaviji se množijo bolj in bolj. Zdaj jih je že 72 in so raztresene po vsej državi. Imajo veliko število kmetijskih strojev in priprav. Vsaka postaja ima 5 traktor- skih brigad. Vodje teh brigad izobra- zuje kmetijsko-gospodarska šola v Vinkovcih.

Most čez Taro na cesti Plevlje-Nik- šič, ki je najkrajša zveza med prestol- nico Jugoslavije in Jadranskim mor- jem, so svečano izročili promet. Dolg je 365 metrov, visok 150 metrov. Zgra- jen je iz železobetona in je po svoji razsežnosti največji prometni objekt na Balkanu.

Protestna zborovanja v Gorici in vsej okolici so bila zadnje dni proti sklepom mirovne konference, ki hoče, da bi imela Italija Gorico in razne slo- venske kraje. V posebnih resolucijah je ljudstvo naglasilo, da ne bo nikoli odstopilo od svoje priborjene pravice do svobode.

Slavni danski pisatelj Martin An- dersen Nexø potuje po Jugoslaviji. Obiskal je že mladinske delovne bri- gade pri gradnji posavskega prekopa, Zagreb in druge kraje. Sedaj je odšel v Istro. V Jugoslaviji bo ostal mesec dni.

Zdravstvena skupina zagrebške me- dicinske fakultete je odšla v Makedo- nijo, da bi se bavila z znanstvenim raziskovanjem. V ekipi je deset profes- orjev in 40 študentov. Ostala bo zunaj na delu mesec dni, nato pa bo objavila uspehe svojih raziskovanj. Uspeh dosedanjega dela je odkritje nove, doslej nepoznane bolezni, ki za njo obolijo pridelovalci tobaka.

Maršal Tito je podaril univerzitetni knjižnici v Beogradu ob priliki od- kritja spominske plošče Svetozarju Markoviču 100.000 din za nakup del Marxa, Engelsa, Lenina, Gorkega, Pu- škina, Lermontova in celotne Enciklo- pedije v ruskem jeziku.

Tito na mladinski progi

Maršal Tito je 28. septembra obiskal mladinsko progno, kjer so ga z nepopisnim navdušenjem sprejele mladinske delovne brigade ter velika množica ljudstva. Maršal si je čez dan ogledal progno in obiskal tudi nekatera taborišča mladinskih brigad, kjer se je zlasti zanimal za njihovo nastanitev in za življenje mladih delavcev. Zvečer je bil velik miting, na katerem je maršal Tito pohvalil veliko navdušenje, ki z njim mladinske brigade požrtvovalno in nesebično sodelujejo pri obnovi. Te proge, je poudaril maršal Tito, niso obiskale samo neštivilne delegacije, ampak so prišle sem tudi delovne brigade iz drugih držav. Prišle so v prvi vrsti zato, da bi se navzele tistega navdušenja, ki vlada med jugoslovansko mladino. Same so se hotele prepričati o silni volji jugoslovanskega ljudstva, videti, kaj je in v čem obstoja ta pogonska sila v Jugoslaviji, ki žene našo mladino naprej in ki ustvar-

ja iz nje zares neutrudljivega in vztrajnega graditelja nove in srečnejše bodočnosti naše dežele.

Nato je maršal Tito izročil mladim delavcem pozdrave zvezne vlade in izrazil najprisrčnejšo zahvalo za požrtvovalno delo pri tej progno, ki je za gospodarstvo Jugoslavije največjega pomena.

»V inozemstvu se zelo zanimajo,« je dejal dalje maršal Tito, »kako je bilo mogoče, da so si voditelji narodov Jugoslavije, ne glede na njihovo narodnost, mogli pridobiti njihovo tolikšno zaupanje in da lahko z druge strani vlada ljudstvu in posebno še mladini, izkazuje tako neomejeno zaupanje. Veste, da voditelji nove Jugoslavije ne bi uživali takega zaupanja narodov, če bi ne delali tega, kar želi ljudstvo, če bi ne izpolnjevali svojih obljub in nalog, ki jih je postavilo ljudstvo prednje. Če današnji voditelji ne bi doka-

zali, da so tu samo zato, da služijo interesom svojih narodov in da opravljajo svoje naloge samo v korist ljudstva, ljudstvo ne bi imelo zaupanja vanje.«

Pristavil je, da bo treba po dograditvi mladinske proge zgraditi še mnogo novih objektov. Bosna ima mnogo rudnin in je treba ustvariti možnosti za njihov izvoz in predelavo. Zato moramo zgraditi železnico iz Brčkega v Sarajevo. Ni nobenega dvoma, da bo jugoslovanska mladina tudi pri bodočih delih pokazala svojo neutrudljivost, pripravljenost na žrtve in junaštvo, kakor je to pokazala doslej.

V nadaljnjem govoru je maršal Tito poudaril, da mladinska progna ni le prometni objekt za Jugoslavijo, ki je važen za gospodarstvo, temveč »da se tu tvori delovna skupnost, ki je ponosna na uspehe dela svojih rok. Tukaj se oblikuje, ustvarja in krepi bratška enotnost narodov Jugoslavije. Tukaj ustvarja novi rod, ki je s svojim delom uresničil neporušno enotnost in bratstvo med našimi narodi«.

da delajo zase in da je napredek rudnika njim samim v korist, stavljajo predloge za izboljšanje dela, ki jih nato preštudirajo inženirji. Za vsak dober predlog dobi predlagatelj nagrado. Vsi obrati imajo izvoljene zaupnike, ki urejajo nesporazume med delavci in upravo. Združeni v sindikatih sodelujejo delavci z ljudsko oblastjo, ki skrbi za čim večji dvig blaginje vsega delovnega ljudstva. Rudarji so kot člani sindikata vključeni v Ljudsko fronto, ki povezuje delavce, kmete in delovno inteligenco. Kakor vse delovno ljudstvo prenašajo tudi rudarji požrtvovalno vse napore za doseg srečnega življenja v svobodni in neodvisni domovini Jugoslaviji.

Ali je jugoslovansko ljudstvo pripravljeno sodelovati z demokratično Avstrijo in s tem doprinesti svoj del za pomirjenje Evrope in sveta?

Na to vprašanje so rudarji odgovorili, da si žele sodelovanja z vsemi miroljubnimi državami sveta, posebno s svojimi sosedi. Nato pozivajo avstrijske tovariše, naj se vztrajno bore za dokončno uničenje poslednjih ostankov fašizma, ki jih nekateri avstrijski oblastniki v škodo delovnega ljudstva še vedno ščitijo. »Mi vemo,« nadaljujejo rudarji, »da je vaša največja želja svobodno zadihati v svobodni, demokratični Avstriji. To tudi lahko dosežete, če boste kot en mož nastopili proti tistim, ki se še danes rede od vašega znoja in vaših žuljev.« Nato trboveljski rudarji poudarjajo, da bodo s takim bojem pomagali osvoboditi tudi slovenske koroške brate, ki jih zatirajo isti, pod katerimi ječi avstrijsko delovno ljudstvo. Svoje pismo zaključujejo takole: »S temi odgovori smo vam mogli samo v obrisih prikazati položaj, kakršen je pri nas. Naša iskrena želja je, da nas obiščete in se o vsem prepričate. Mi vas bomo z veseljem sprejeli. Prav tako si želimo, da bi Vas tudi mi obiskali v Fonsdorfu. Prav iskrene in borbene pozdrave Vam pošiljajo vaši tovariši — trboveljski rudarji.«

Trboveljski rudarji - avstrijskim rudarjem

Pred kratkim so se avstrijski rudarji iz rudnika Fonsdorf obrnili na trboveljske rudarje z več vprašanji, v katerih se zanimajo za položaj jugoslovanskih rudarjev. Naši rudarji so jim odgovorili z obsežnim pismom, v katerem podrobno opisujejo delo in vlogo rudarjev v ljudski državi. V naslednjem povzemamo vsebino odgovorov na posamezna vprašanja.

Kako se razvija vaš obrat po uničenju nemškega in italijanskega fašizma?

Ob osvoboditvi je bil rudnik v zelo slabem stanju. Okupator je izropal najboljše odkope in izrabil vse tehnične naprave. Vsi stroji so bili potrebni temeljitega popravila. Obrati so bili močno zanemarjeni tudi zaradi pomanjkanju delovnih moči, kajti rudarji, ki nismo hoteli delati okupatorju, smo množično odhajali v partizane. Več rogov je bilo zasutih. Uničene so bile tudi separacijske naprave.

Po osvoboditvi smo se skoraj nagli in bosi vrgli na delo. Delali smo bolj kot kdaj koli prej, saj nam je dajala moči zaveš, da ne delamo več za izkoriščevalce, temveč za svojo ljudsko državo, v kateri sami odločamo o svoji usodi. Kljub povojnim težavam smo rudnik že v treh mesecih popolnoma obnovili. Odslej se delo v našem rudniku vedno bolj izpopolnjuje. Velik uspeh smo dosegli tudi s tem, da smo se osamosvojili v izdelovanju rudniških naprav. Medtem ko smo bili prej odvisni od inozemstva, izdelujemo sedaj sami v svojih rudniških delavnicah vlačilce, črpalke, cevi za zalivanje itd. Posebno pazljivo posvečamo varnostnim napravam v rudniku. V vseh obratih smo ustanovili zdravstvene aktivne, ki skrbijo za zaščitne naprave in za čistočo v obratih.

Da bi se rudarji čim bolj usposobili za svoje delo, prirejamo razne strokovne tečaje. Med drugim imamo tudi kopaški tečaj, ki traja tri mesece. Prosti čas posvečamo izobrazbi. Po obratih smo ustanovili čitalne krožke, v katerih obravnavamo vsakovrstna, bodisi politična ali kulturna vprašanja.

Ali se je dvignila produkcija?

Ker je bil rudnik v slabem stanju, smo ob osvoboditvi dosegli komaj 16 odstotkov predvojne proizvodnje. S trdim in vztrajnim delom pa smo že v treh mesecih dosegli, da je proizvodnja dosegla predvojno višino, ki smo jo sedaj že znatno prekoračili. To je bilo možno zaradi tega, ker smo uvedli tekmovalni način dela, s katerim tekmuje v zvišanju proizvodnje in v štednji materiala. Ker se zavedamo, da smo sami gospodarji, štedimo pri vsaki najmanjši stvari. Posrečilo se nam je, da se je cena premoga že trikrat znižala. V prvomajskem tekmovalstvu smo v tekmovalju z vsemi jugoslovanskimi rudniki dosegli drugo mesto.

Velike zasluge za dvig proizvodnje imajo naši udarniki, ki so tako izboljšali način dela, da so presegli na povprečnega delavca preračunano delovno normo za 20 odstotkov. To so

naši najboljši rudarji, ki jih skušamo v medsebojnem tekmovanju doseči, da bi tako še bolj povečali proizvodnjo premoga, ki je osnovni pogoj za razvoj naše industrije.

Ali imate dovolj življenjskih potrebščin za opravljanje svojega dela?

Preskrba za živili je urejena tako, da dobi vsakdo zadostno količino. Hrana se razdeljuje pravično in jo je dovolj za vse, ker se je delovnemu ljudstvu posrečilo že v kali zatreti črno borzo. Za pravilno razdelitev živil in obleke skrbe Naproze in državne trgovine, ki so izločile spekulantske posredovalce, ki so dvigali cene na račun delovnega ljudstva. Šele v ljudski državi smo dosegli tudi položaj, za katerega smo se prej zaman borili. Zaslugek nam omogoča, da nakupimo vse potrebno in da kljub povojnim težavam živimo člo-

veka vredno življenje. Razmere pa se vedno bolj izboljšujejo.

Ali so vaše socialne pravice in sodelovanje pri upravi zagotovljene?

V odgovoru na to vprašanje poudarjajo trboveljski rudarji, da so se šele v ljudski državi mogle uresničiti njih zahteve. Nato podrobno navajajo, kako je urejeno socialno zavarovanje in naštevajo vse socialne pridobitve od plačanega letnega dopusta in zdravniške oskrbe do pokojnine.

Nadalje poudarjajo, da jim ni treba več trepetati pred žandarji in policaji, ki so nekdanj preganjali delovno ljudstvo. Danes tudi ni več neznosnega razmerja, ki je nekoč vladalo med upravo podjetja in med delavci. Uprava podjetja rešuje vsa vprašanja sporazumno s sindikatom delavcev in namučencev. Ker se rudarji zavedajo,

ZMAGA KRIVIH PREROKOV

Stoletja so se ljudje borili za spoznanje, čigava krivda je večja: ali tistega, ki je koval načrte za umor, ali tistega, ki je dejanje slepo izvršil. Šele grozotno, pretkano in tehnično do kraja izpopolnjeno klanje nacističnih krvnikov je privedlo človeštvo do doslednih sklepov: V Nürnbergu čakajo na sodbo prvič v zgodovini tudi tisti prikriti in spretni morilci, ki so ukazovali svojim podrejenim rabljem, da izvršujejo zločinska dela. Njihova sodba pomeni torej zmago človeškega duha.

München — Nürnberg, o tej poti je razmišljal pred dnevi znani dunajski list. Ako ob obletnici plebiscita primerjamo dejanja in pota koroških oktobrskih zmagovalcev, bomo našli čudovito podobnost dogajanja in razvoja. Kdo lahko še oporeka naši trditvi, da je bil plebiscit 10. oktobra 1920 zadnji potrebiti dokaz velikonemške zvestobe in nemškega imperializma, ki se je nato nujno končal z osvojitvijo »nacističnega rajha«? Sodniki in porotniki osvobodjene Avstrije, poslušajte izpoved obtoženca dr. phil. et dr. jur. h. c. Martina Wutteja: »In to je tudi smisel ter zgodovinski, vsenemški in srednjeevropski pomen koroških obrambnih bojev: Korošci niso v letih 1918—1920 s svojo borbo, z orožjem duha in pesti branili samo svobode in enotnosti svoje domovine, ampak so — zvesti ciljem, za katere so se borili njihovi pradedje v letu 1848 — z gmotno in krvno žrtvijo ohranili nemško svojo tisočletno obmejno pokrajino, dokler niso postale njene meje tudi meje Velike Nemčije našega vodje Adolfa Hitlerja.«

In dalje: »Kljub globokemu zakoreninjenju misli na »Anschluss« med koroškim ljudstvom, je bila vendar ta misel vsled takratne onemoglosti nemškega rajha povezana s trpkim bojaznijo pred načrti Jugoslovanov. Šele v trenutku, ko je Nemčija po svojem

porazu dosegla moč in silo, se je lahko izvršil »Anschluss« k materinski državi brez nevarnosti za Koroško. Te pogoje je ustvarila državniška genialnost Adolfa Hitlerja. Ko je v dnevih priključitve narodni socializem pometel z avstrijsko vlado, ki je zašla na pot izdajstva, in je Führer povedel Koroško v rajh, je ta stal po zaslugi führerjeve daljnovidnosti in energije v sijaju svoje oborožene sile. Tako je bila Koroška, ko se je ponovno združila z Mežiško dolino in ko so ji priključili še Gorenjsko, po zaslugi našega Führerja za vedno rešena grozeče jugoslovanske nevarnosti in sad koroških bojev za svobodo za vso bodočnost zavarovan.« (Dr. Martin Wutte: Kärntens Freiheitskampf.)

Kdo bo pozval na odgovor tebe, pisec »Domovine v stiski«, da prekličeš, kar si z zaničevanjem napisal o nas in našem balkanskem barbarstvu. Ali se zavedaš, da si s tem pripravljaj vsa dolga leta srca in duše svojih rojakov na krvavo klanje nad brezpravno rajo? Ali še veš, čemu vse to: »Korošci so tako lahko pokazali vsemu svetu, da ni klonil njihov duh v tistih bridkih urah, ko je Nemčija navidezno popolnoma izkravela. Dejstvo, da je bilo namenjeno to veliko poslanstvo prav na pol pozabljeni, komaj poznani deželi, očitvidno še posebno poudarja pomen tega zgleda. Je pač tako, da mora nemška zgodovina vedno zopet oživljati zglede svete zvestobe. V noči žalosti po letu 1918 žari Koroška kot svetla zvezda...« (J. Fr. Perkonig: »Der Freiheitskampf in Kärnten«, v zbirka »Deutsches Gesicht in Oesterreich«.)

Kako boš verolomen šele ti, Theodor Veiter, ki si se vedno odedal v oblačilo krščanske pravice in resnice in ki nisi kupčeval le z našimi dušami, ampak si ob prvi priložnosti izdal tudi svoje lastne prijatelje in ideale? Sodni si sedaj po svojih delih: »Obrambni

boj in glasovanje, ki spadata med najlepše zmage čistega nemštva — kajti skoraj vsak nemški Korošec se je v tej ali oni obliki boril za ohranitev nemške obmejne trdnjave (Marké) Avstrije in je glasoval za Avstrijo — sta bila s tem za Slovence tudi narodno-političen poraz.« (Th. Veiter: Die Slovenische Volksgruppe in Kärnten.)

Zapisal si poraz, a vemo, da si mislil smrt, ki smo ji gledali v oči vsa zadnja leta. Smrti so nas zapisali s svojim delovanjem tvoji vrstniki: dr. Grabner, dr. Paschinger, dr. Miltschinsky, Scheichelbauer, dr. Paller, dr. Koschier, SS-Sturmbannführer Fritz itd. Smrti so nas hoteli v množicah izročiti organizirani pogrebni zavodi: Heimatdienst, Heimatbund, Südmark, Landsmannschaft, Heimatkreis in Vaterländische Front. Vsi brez izjeme so bili strnjeni pod zastavo »najlepše zmage čistega nemštva«, ki jo je od 10. okt. 1920 pa vse do predaje oblasti novim, zvestim naslednikom nosil krvavi zastavonoša, zločinec Maier-Kalbitsch.

Koroški Slovenci še vedno zaman čakamo domači Nürnberg. Ni naša krivda, če iz koroških in avstrijskih zastav še vedno niso izbrisali krvavih madežev, ki Avstriji predvsem zapirajo pot v družbo svobodoljubnih narodov. Naš slovenski narod je z neizprosnostjo v trpljenju prekaljenega borca izločil iz svoje narodne srede peščico vojnih zločincev, jih sodil in obsodil. Niti namiganje o škodljivih posledicah v zunanem svetu, niti groznje nekaterih zagovornikov niso odvrnile jugoslovanskih narodov in sodnikov pred izvrševanjem kazni.

Nebo naše Slovenske Koroške še vedno žari v krvavi zarji plebiscitne zmage. Čas je, da svet spozna, da je bila ta zmaga, ki jo kljub strašni šoli nacističnega nasilja proslavljajo še vedno in to v znamenju »čistega nemštva« — zmaga krivih, krvavih prerokov! —tod.

Po naši zemlji

ZRTVE NACIZMA

Iz Slovenjega Plajberka nam pišejo: Tako poredko se oglašamo v našem listu. Z velikim zanimanjem in veseljem sprejemamo vsak teden »Slovenski vestnik«, ki nam govori o trpljenju prošlih težkih let in o ogromnih žrtvah, ki jih je doprineslo naše ljudstvo. V naši občini pogrešamo dva mlada fanta in enega moža, ki jih je fašistična zver tik pred svojim poginom poglala v Dachau, od koder se niso vrnili. Vsi so se borili in trpeli za najljepši in najvišji cilj — za svobodo.

Janeza Strugarja, p. d. Marka pri Strugarjah, so zgrabili z njegovo ženo vred, oplenili njun dom, njega samega so mučili in končno odgnali v Dachau, kjer je podlegel mukam taboriščnega življenja. Prav tako so ženo odvedli v neko taborišče, od koder se je medtem vrnila.

Foltan Lauseger, p. d. Bukovnikov, je šel v partizane in tam navdušeno izvrševal naloge, ki jih je nalagala ogrožena domovina. Fašistični rablji so ga ujeli in mučili do smrti. Isto je doletelo Notovega Tevžerja. Slovenska mladina hoče neomajno nadaljevati svojo borbo vse dotlej, dokler ne bo dosežen končni cilj, za katerega so dali svoje mlado življenje naši plajberški fantje in še nešteti drugi. Vsi ti pozivajo nas, slovensko mladino, da ne smemo nikdar več dopustiti, da bi se tujec šopiril po naši slovenski zemlji, kajti mladina mora biti pripravljena na vse, da se bo končno uresničilo naše geslo: »Tujega nočemo — svojega ne damo!«

Tudi pri nas se pionirski pridno vadijo za igro, s katero bodo kmalu nastopili; nočejo zaostajati za drugimi, ki že nastopajo na odru.

GOVORNIK OeVP NAPOVEDUJE NADALJNJE PONEMČEVANJE SLOVENCEV

Tiskovna služba OF poroča iz Velikoveca 23. 9.:

Pred nekaj dnevi je imela OeVP posvetovanje krajevnih strankinih zaupnikov. Poročevalec, deželni poslanec Josef Glantschnig je pri tem izjavil, da bo dvojezični pouk v šoli in slovenski jezik v cerkvi le tako dolgo, dokler bodo v deželi ostale angleške zasedbene čete. Po odhodu zavezniških zasedbenih sil »bo lahko uvedeno spet tisto stanje, ki je bilo pred priključitvijo k nemškemu rajhu.«

Koroški Slovenci se popolnoma zavedajo tega, da so ljudje, ki bi želeli, da bi spet zcvetelo ponemčevalno delo, toda zavedajo se tudi, da je junška borba koroških Slovencev proti nasilju vodila do zmage in ne do uničenja, ter da ne bo nikomur uspelo uničiti pridobitve tega boja.

Nacistični napadi na Koroškem

Gluih les. Ko se je 18. 8. vračal od ljudske veselice v Pogrčah Slovenec Joško Hanžur, ga je napadla in pretepla drhal desetih nacistov. Med napadalci so bili sledeči nacisti: vodja Fritz Strasser iz Kamna, Tine Srienc, Ernst Kumer, Willi Sorgo, Pavel Vošnik, Franc Polak in Filip Šuma, vsi iz okolice Kamna.

Hanžurja so napadli brez vsakega povoda, in sicer tako močno, da 11 dni po napadu še nikakor ni mogel delati. To je ugotovil tudi zdravniški pregled v Dobrli vasi.

Hodiše. (TSOF) Dne 22. 9. so Hodišani gostovali z »Miklovo Zalo« na Zihpoljah. Ko so se vračali domov na vozovih, jih je napadla večja skupina nacističnih banditov. Med njimi so opazili zagrizenega nacističnega in sovražnika Slovencev Naravnika Ernesta iz Rjavca. Pri tej priložnosti so kamni zadeli tri Slovence. Policija seveda ni ničesar ukrenila. Ljudstvo je zaradi tega hudo razburjeno.

ZEGNANJE V ŠKOFIČAH

V nedeljo 29. septembra je bilo v Škofičah vsakoletno običajno žegnanje. Popoldne ob 3. uri je bil v dvorani prosvetnega društva javen, informativen sestanek občinskega odbora OF v Škofičah, na katerem je govoril tov. Miha R i g l. Škofiški pevci so pod vodstvom tov. Toneta U m e k a zapeli nekaj lepih slovenskih pesmi. Po končanem sestanku je sledila prosta zabava s plesom. Istočasno pa so imeli ples tudi Nemci v gostilni znanega nacističnega Bürgerla, zato se je v naši dvorani zabavalo skoraj samo slovensko ljudstvo iz bližnje in daljne okolice.

Ko je bila zabava v najlepšem teku, se je naenkrat priklatila skupina 5—6 fanov v dvorano, izmed katerih je eden potem, ko so malo plesali, skočil na oder, si prisvojil Titovo sliko, ki je visela nad odrom, ter jo raztrgal. Istočasno so priskočili njegovi pajdaši, da bi ga ščitili pred ogorčenim ljudstvom. Začeli so razgrajati in psovati Osvobodilno fronto in novo Jugoslavijo. Eden izmed njih, katerega ime še ni znano, je zmerjal maršala Tita kot ljudskega morilca in z drugimi psokami. Našim fantom se je posrečilo, da so postavili razgrajace na svež zrak. Ti pa so ponovno silili v dvorano, kar smo jim zabranili, češ pri naših veseljih hočemo imeti mir. Nato se je pričel prepri s tem, da so vsiljivi skupno napadli enega naših tovarišev, ki se je malo oddaljil od plesišča. Naši fantje so prišli na pomoč in razvilo se je precej ostro pretepanje, med katerim so bili trije naši fantje ranjeni, in sicer tov. Umek, Markic in Miškulnik.

Razgrajaci so izginili in ves večer se niso več pokazali v dvorani ali njeni bližini. K nam pa je kmalu prišel župan s še nekaterimi predstojniki občine ter zahteval prekinitve naše veselice, če se ne bomo prenehali pretepati. Naših ljudi, ki so mu hoteli pojasniti položaj in dejstva, sploh ni poslušal, temveč je s svojimi besedami ščitil nacistične razgrajace, od katerih je tudi najbrž bil poslan k nam, da nam prekine zabavo.

Zanimivo je mogoče še to, da se je drznil v prerakanju eden izmed nacistov trditi, da je »Freiheitskämpfer«.

Kljub vsemu se je naše ljudstvo držalo mirno in disciplinirano in veselica se je končala v najboljšem razpoloženju.

NAŠE LJUDI ZAPIRAJO

Tiskovna služba OF (TSOF) poroča z dne 27. septembra 1946:

Dne 24. septembra 1946 zvečer so brez vsakega razloga zaprli tov. Perča Franca iz Lobnika pri Železni Kapli.

Istega dne so zaprli Micko Škofičev vo iz Šmarjete pri Velikovecu zaradi prekoračenja meje. Tovarišica je bila od lanskega leta v šoli v Jugoslaviji in se je po povratku domov takoj javila pristojnim oblastem. Zaradi tega je tembolj čudno, da so jo sedaj zaprli. Vzporedno z aretacijo je bila izvedena tudi hišna preiskava, ki je trajala polne štiri ure. Angleška in avstrijska policija se je pri tem tako surovo obnašala, da so bili domačini vsi preplašeni.

HIŠNA PREISKAVA PRI SLOVENSKEM ANTIFAŠISTU

Tiskovna služba OF javlja iz Vesel pri Št. Vidu v Podjuni 7. 9. 1946:

Dne 30. avgusta tega leta so prišli štirje tajni policisti h gospodarju Jerneju Hobelu, p. d. Kolmanu, v Veselah in opravili brezuspešno hišno preiskavo z utemeljitvijo, da iščejo orožje. Med preiskavo so zmerjali hišne prebivalce ter vpili nad njimi, naj gredo v Jugoslavijo, če jim je tam bolj všeč.

To je bila že šesta brezuspešna hišna preiskava pri Hoblu od poloma nacistične države. Prebivalstvo, ki je pod nacističnim gospostvom prineslo velike žrtve in mnogo pretrpelo, je zaradi tega ravnanja po pravici ogorčeno.

DENACIFIKACIJA V VARNOSTNI SLUŽBI

Tiskovna služba OF poroča: Borovlje. Na zborovanju OF v Borovljah 25. 8. 1946 je poslalo protifašistično ljudstvo Roža varnostnemu ravnatelju za Koroško polkovniku Stossierju protest, v katerem ugotavlja, da službuje v Rožu od Sveč do Šmarjete še sedem registriranih žandarjev, in sicer: Böhm Jože, Römer Jurij in Frank Jože v Borovljah, Oswald Janez na Bistrici v Rožu, Walcher Teodor v Strugi, Weghofer Henrik v Bajtišah in Maier Maksimilian v Selah. Ti ščitijo od ljudstva imenovane in javljene vojne zločince in dopuščajo vsa teroristična dejanja domačih nacistov in tujih fašistov, ne da bi nastopili, kakor to po pravici zahteva ljudstvo. Zato zahteva protifašistično ljudstvo, da se takoj odpustijo iz službe vsi nacisti — žandarji, »da bo na Koroškem in predvsem v Slovenski Koroški do dokončne ureditve spornega vprašanja meje zagotovljen mir in zadovoljeno protifašističnemu ljudstvu obeh narodov...«

Resolucija konča z besedami: »Upamo, da bodo potem vseh protidemokratskih sil očiščeni varnostni organi skrbeli, da se na Koroškem uničijo tudi ostali zarodki nacifašizma, da ne bodo spet obtoževali nedolžnih antifašističnih žrtv.«

ZANDARMERIJSKO POSTAJO BO TREBA OČISTITI NACISTOV

Tiskovna služba OF poroča iz Škofič:

Načelnik orožniške postaje v Škofičah Gottfried Sellack je bil član NSDAP od 1. maja 1938 in tudi danes ne more reči, da ni ostal zvest nacističnemu duhu. Kjer je le mogoče, pomaga znanim nacistom iz neprijetnega položaja. Tem slabše se godi antifašistom, predvsem Slovencem, ki jim dela vse mogoče zapreke, kar si jih more izmisliti. Antifašisti občine Škofiče vedo, zakaj načelnik orožniške postaje daje prednost nacijem ter se vprašujejo, zakaj tega nacističnega komandanta ne zadene zakon o nacistih.

ALI VELJAJO V KOTMARI VASI POSEBNI ZAKONI?

Dne 21. septembra je orožnik prepovedal vsak nastop mladinskega, mešanega in moškega zbora v Kotmari vasi, dokler ne bo imelo društvo za vse to pismenega dovoljenja višjih oblasti. Potemtakem veljajo za kotmirsko orožništvo prav posebni predpisi in mogoče tudi še nacistična zakonodaja.

POŽAR V GORNJIH LIBUČAH

V noči od 26. na 27. septembra so pogorela gospodarska poslopja pri domače Volinu v Gornjih Libučah. Zaradi močnega vetra je bila v nevarnosti vsa vas. Jelenova družina je s tem utrpela udarec, ki jo je oropal važnih življenjskih možnosti. Požar je popolnoma uničil gospodarska poslopja. Vsa živina, vsi poljski pridelki, žito in krma, stroji in do zadnjega vse orodje so postali žrtev plamenov. Škoda znaša na premoženju najmanj 30 tisoč šilingov.

Požar je povzročila zločinska roka s požigom ali pa posredno pri izvrševanju kaznivih dejanj, ki so se dogajala v gospodarskem posloplju. Kakor je dokazano, so nepoznani storilci ponoči molzli krave v hlevu in so uradne osebe hodile spat na seno, namesto da bi vršile obmejno službo. Izključena pa je nesreča po bencinskem motorju, kakor so poročali listi. Temu mnenju se pridružujejo tudi varnostni organi in prebivalstvo, ki išče vzroke za številne požare.

Jelenova družina je bila leta 1942 izseljena in oče je umrl v taborišču Hesselberg. Po povratku iz pregnanstva je našla svojo domačijo tako zanemarjeno, da si je samo z največjimi napori toliko opomogla, da se je gospodarstvo počasi začelo razvijati. In

to iz lastnih moči, kajti uradna »Wiedergutmachung« ji je nudila doslej toliko pomoči, da bi imela po neizplačanih računih še 150 šilingov dolga.

Težko prizadeta družina se obrača v največji stiski na socialno čuteče prebivalstvo za nujno življenjsko pomoč in na oblasti, da bodo vsaj sedaj po tem tragičnem dogodku storile v polni meri svojo uradno dolžnost.

Mladina, tudi tebi naj velja opomin: Pokaži pri tej nesreči, da hočeš z udraniškim delom izpričati zavest skupnosti in pomagati v stiski!

GLOBASNICA

Na dan Rozalskega žegnanja se je v Globasnici zbralo mnogo ljudi iz okoliških vasi. Po cerkvenih obredih se je ljudstvo zbralo popoldne na zborovanje OF, ki je bilo pri Šoštariju v Globasnici na prostem. Po dobro uspelem zborovanju, ki ga je poživilo še petje narodnih in partizanskih pesmi v začetku, je sledila v nabito polni dvorani pri Šoštariju igra »Divji lovec«. Ljudstvo je z zadovoljstvom lahko ugotovilo, da se na tako mladino lahko zanese, ker le takšna mladina je jamstvo za srečnejšo in svobodnejšo bodočnost.

LOČE OB BAŠKEM JEZERU

Mislím, da bi bilo prav, če objavite, kako so v našem kraju pregnali slovensko besedo iz cerkve. Postaje božjega pota so imele na vsaki podobi slovensko besedilo. Nekega mizarja so določili, da bi te napise zbrisal. Spominska plošča iz marmorja, ki so bila vanjo vklesana imena žrtv iz svetovne vojne v letih 1914—1918, je imela slovensko besedilo. Tudi to besedilo so prekrili. Edini zvon, ki je še visel v zvoniku (tri je vzela prva svetovna vojna, dva pa sedanja), je imel v bron vlit slovenski napis: »Žive sklicujem, mrtve obžalujem in viharje razpudujem«. Tudi ta napis je moral izginiti. Prišli so strokovni delavci, da bi odbili v bron vlite črke. Z dletom je šlo prepočasi, ker je bil bron trd, zato so s posebno spajkalno svetilko (Lötlampe) črke odžgali.

Slovenske napise na pokopališču pa so si zapisali, da bi jim to služilo pri »razčiščenju koroškega vprašanja«, ki ga je bil že večkrat napovedal »gaulajter« Rainer. Nadzorstvo nad vsemi temi deli je imel župan iz Bekštajna, ki je imel skrbeti za to, da bo vse izvršeno. S. J.

ZAHVALA

Vsem, ki so ob izgubi naše ljubljene hčerke P a v l e sočustvovali z nami in počastili njen spomin s svojo udeležbo pri pogrebu, se tem potom iskreno zahvaljujemo. Posebej velja naša zahvala g. župniku dr. Ogrisu za pomemben nagovor ob odprtem grobu, tov. Martinjaku za poslovilne besede v imenu OF, pevkam za lepo zapeto žalostinko, brnškim, loškim, ledeniškim in šentjakobskim dekletom za lepe vence in zastopnikom mladinskih organizacij za počastitev pogreba.

Spodnje Dobje, 22. septembra 1946.
Družina Simčičeva.

Slovenska prosvetna zveza naznanja

za nedeljo, dne 6. oktobra 1946:

v P l i b e r k u bo v dvorani kina ob 9. uri občni zbor Slovenskega prosvetnega društva;

v R i n k o l a h bo za Rinkole in okolico pri Kajžarju ob 4. popoldne občni zbor Slovenskega prosvetnega društva;

v V e l i n j a h bo ob 15. uri pri Kna-belnu igra »Svojeglavček«. Gostovali bodo št. Iljčani;

v G l o b a s n i c i bodo ob 3. uri popoldne pri Šoštariju ponovili igro »Divji lovec«.

ZVEZA SLOVENSKEGA ZADRUGA poziva

vse svoje članice, da nemudoma javijo na naslov: Celovec, Salmstrasse št. 6 naslove vseh funkcionarjev, katerim naj se pošilja službena pošta.

DOVOLJ PRAZNIH OBLJUB

Živo se še spominjamo Göbbelsove propagande: neprenehoma je ponavljal isto stvar, misleč da bo svet končno le verjel. Niti nismo še pozabili Hitlerjeve politične morale: sklepaj pogodbe in slovesno izjavljaj kolikorkrat hočeš, saj so veljavne le tako dolgo, dokler koristijo! V mednarodnih odnosih se je ta način uveljavil šele v dobi fašizma in je z njegovim uničenjem spet propadel. Pri nas na Koroškem je ta Göbbels-Hitlerjeva morala v veljavi, odkar obstoja »koroško vprašanje«. V veljavi je tudi še danes, čeprav so z obsodbo nacifašizma obsodili tudi to fašistično politično moralo. Vsa propaganda za 10. oktober temelji na tej lažni morali. Zato ne bo odveč, če se pomudimo pri takih izjavah posebno sedaj, ko bomo spet slišali nove.

Neposredno pred plebiscitom 28. 9. 1920 je izjavil tedanji deželni zbor z deželnim glavarjem Lemischem na čelu. »da hoče varovati narodno in jezikovno posebnost slovenskih državljanov in skrbeti za njihov duhovni in gospodarski procvit v enaki meri kakor za nemške prebivalce dežele.«

Leta 1930 je izjavil isti Lemisch: »Cerkev, šola in javnost morajo pomagati, da se manjšina na Koroškem spoji z večino v eno samo kulturno enoto — to je, da izgine in utone v nemšču, da ne nastal en sam narod!« Ali bi ne bilo bolj pošteno, če bi povedal odkrito, da zahteva iztrebitev slovenskega ljudstva!

Dne 5. 6. 1924 je govoril v deželnem zboru deželni glavar Vincenc Schumy, ki ga je avstrijska »Staatswehr« ob njegovi izvolitvi za deželnega glavarja imenovala »ein Slawe, der seine Nation verleugnet«: »Najodločneje zagotavljam, da si deželna vlada odkritosrčno prizadeva, da bi to svoje zagotovilo (28. 9. 1920) brez vsakega pridržka in prevare tudi pošteno izpolnila. Slavna gospoda! Mi vsi hočemo in si z vsemi silami prizadevamo, da bi se naši slovenski sodeželani na naši domači zemlji prav tako dobro počutili kakor prebivalci nemškega jezika, kajti jezik ne sme delati razlik.«

Na plebiscitni proslavi v Pliberku nam je izjavil isti Schumy: »Kdor se ne more živeti v razmere, naj gre, kamor ga vleče srce!«

Ali ni s tem zahteval izselitev slovenskega ljudstva?

Dne 26. 12. 1935 je poslal deželni glavar Hülgerth slovenskim zboroval-

cem pozdravni brzojav: »Kot deželni glavar čutim samo po sebi umevno dolžnost, da pospešujem sožitje obeh narodov v naši domovini. Hkrati je moja odkrita želja, da zadovoljim kulturne potrebe slovenske manjšine, v kolikor je to mogoče.«

Seveda to nikakor ni bilo mogoče, ker je pogajanja s Slovenci prepustil Heimatbundu, torej vojnemu zločincu Maier-Kaibitschu.

Ali ni s tem že on ustoličil Kaibitscha kot komisarja za utrjevanje nemštva?

Že pred svojim nastopom za deželnega glavarja je dr. S u c h e r, zastopnik tako imenovane krščanske Avstrije, dejal Slovincem, »da naj postane 10. oktober znamenje sprave in ljubezni, ko si bosta slovenski in nemški kmet podala roke.«

V znamenju te sprave in ljubezni je bilo za časa njegovega vladanja prepovedano pisanje slovenskih krajevnih imen!

Ali ni v tem zapisana že prvič zahteva: »Kärntner, sprich deutsch!«?

Dne 7. 4. 1938 je obiskal deželni glavar P a w l o w s k i v spremstvu dež. svetnika Maier-Kaibitscha št. Jakob v Rožu. Pri tej priložnosti je izjavil: »Pred očmi javnosti hočem povedati nekaj besed tudi našim slovenskim rojakom. Zagotavljam vam: Nemčija, ki je zgradila vso svojo veličino in silo na narodnosti, bo razumela tudi tujo narodnost in jo bo branila. Tretji rajh bo bolje varoval vašo kulturo, vaše kulturno-politične želje in vašo kulturno svojstvenost kot bivša avstrijska vlada. Slovenci! Naj vas torej ne skrbi, kako si boste ohranili svojo narodno kulturo!«

Ko so Nemci aprila 1941 napadli Jugoslavijo, so mislili, da je prišel čas, da dokončno ustvarijo »mirno sožitje« v deželi. Izvedli so vse zahteve različnih koroških glavarjev: prepoved slovenske govornice, predajo vseh slovenskih narodnih zadev vojnemu zločincu — državnemu komisarju »für die Festigung des deutschen Volkstums« Maier-Kaibitschu, izselitev naših najboljših družin. Skušali so dosledno iztrebiti slovenski narod! Mislili so že, da so uspeli. Tako je izjavil 10. julija 1942 Maier-Kaibitsch: »Sedaj ni na Koroškem nikakega slovenskega manjšinskega vprašanja več.«

Edina pravilna Kaibitschjeva izjava! Partizani niso poznali meje in sloven-

ski narod je bil v najtežji borbi združen in se je bojeval na strani zaveznikov. Izbojeval je v tej krvavi borbi najdemokracičnejši plebiscit, plebiscit krvi, ki jo je pretil za svojo svobodo in svobodo vsega človeštva!

Tega se naj zavedajo vsi današnji politiki v deželi, ko praznujejo praznik vsenemške zmage! Nismo manjšina, ampak enakopravno ljudstvo, ki živi na strnjemem slovenskem ozemlju od pamtiveka! Tega se mora zavedati tudi sedanji deželni glavar gospod P i e s c h, ki je 10. 12. 1945 izjavil: »Naša naloga bo, da bomo manjšinsko vprašanje dokončno rešili, da bo tudi za Slovence Koroška postala ljubljena domovina!«

Miklova Zala na Žihpoljah

Pri nas smo v nedeljo, dne 22. 9. t. l. doživeli izreden dogodek. Igralska skupina iz Hodiš je pokazala hvalevredno požrtvovalnost s tem, da je prišla gostovat z »Miklovo Zalo« k nam na Žihpolje. Za napovedano prireditve je vladalo med ljudmi daleč nekoliko veliko zanimanje. Sončna jesenska nedelja je privabila množico ljudi, željnih dolgo pogrešane slovenske besede, igre in pesmi. Prihitali so iz Žihpolj, Golšove, Radiš, Žrelca, Celovca, Kotmare vasi, Bilčovsa in še od drugod ter napolnili prostrano Kirschnerjevo dvorano do zadnjega kotička. Nad 500 ljudi se je stisnilo v dvorano, več ko 400 pa jih je moralo oditi, ker ni bilo več prostora.

Prireditve je otvoril tajnik Prosvetne zveze tov. dr. Mirt Žwitter ter v kratkih besedah prikazal tragedijo slovenskega ljudstva na Koroškem za časa turških vpadov, ko se je nemška gospoda umaknila za varno obzidje, ljudstvo pa prepuščala svoji usodi. Primerjal je to dobo z nedavno minulimi leti nemško-fašističnega nasilja nad slovenskim ljudstvom na Koroškem. Kot je ohranila Zala v suženjstvu zvestobo možu in narodu, tako je vztrajalo tudi slovensko ljudstvo ter ostalo zvesto svojemu rodu in kulturi ter ohranilo ljubezen do svoje domovine, ki jo izpričuje danes z množično udeležbo pri naših kulturnih prireditvah. Hodišani so zaigrali v vsestransko zadovoljnost. Odmore med posameznimi dejanji sta izpolnjevala pevski zbor za Radiš in Kotmare vasi in zapela navdušenemu občinstvu več narodnih in partizanskih pesmi.

Če upoštevamo, da so bile Žihpolje dolgo dobo leglo vsenemške raznarodovalne politike, s slovenski strani pa

Take in podobne obljube so nam predobro poznane iz preteklosti, obratno pa smo na lastni koži predobro občutili vso bridko resničnost teh izjav. Naše stališče pa je: Svojo ljubezen do naše zemlje in do demokratičnih načel smo izpričali, ko smo šli raje v pregnanstvo, kot pa bi klonili, ko smo zgrabili raje za puško, kot pa bi služili nacističnim nasilnikom, ko smo umirali za svobodo in enakopravnost svojega rodu! Zato je naša zahteva jasna: Dovolj je bilo besed »o mirnem sožitju«, siti smo praznih »obljub«; hočemo priznanje kot del slovenskega naroda, hočemo resnično svobodo, za katero smo se borili, zahtevamo enakopravnost v pravi demokraciji. —ci,

zadnjih 25 let skrajno zanemarjene, tedaj smo lahko ponosni na nedeljski uspeh. Saj smo med udeleženci lahko opazili veliko število tudi take domače mladine, ki po zaslugi raznarodovalne šole komaj še ali pa sploh več ne obvlada slovenskega materinega jezika. Kljub temu pa je čutila potrebo po udeležbi pri slovenski kulturni prireditvi. Če bodo najzavednejši slovenski in avstrijski antifašisti na Žihpoljah znali in hoteli prijeti za kulturno in politično delo v naprednem smislu, je gotovo, da bo uspelo združiti vse pošteno demokratično prebivalstvo, ki bo na ta način mnogo pridobilo.

Ob tej priložnosti naj omenim tudi značilen dogodek, ki jasno kaže svojevrsten odnos avstrijskih varnostnih oblasti do naših kulturnih prireditvev. Pred pričetkom prireditve je prišel službujoči orožnik ter vprašal igralce, če nameravajo »izzivati«. Eden izmed igralcev mu je odvrnil, da ne utegnejo, ker imajo namen igrati. Že večkrat smo brali v časopisu o izgredivih in izzivanjih na slovenskih kulturnih prireditvah. Goda vselej in povsod so izzivali in kazali svojo kulturo »gospodse rase« z razbijanjem kulis in drugimi izzivalnimi dejanji le učenci in privrženci Maier-Kaibitscheve šole: To vedo menda tudi varnostne oblasti v deželi. Zato se tembolj čudimo, da so nam hotele tokrat že vnaprej podtakniti izzivalne namene. Če smatrajo slovensko kulturno življenje na slovenskih tleh za »izzivanje«, tedaj jim že vnaprej lahko povemo, da bomo tako še večkrat »izzivali«, ker vidimo, da si slovensko delovno ljudstvo takih prireditvev želi in se jih v množicah in navdušeno udeležuje.

KOROŠKA V BORBI

Izdani smo bili ...

Bilo je novembra 1918. leta. Cesarstva Avstrija je razpadla. Koroški fantje in možje so se vračali s fronte domov in se veselili, da je vojna med pohlepni kralji in cesarji končana. Korošci so doživeli v njej samo trpljenje, marsikatera mati je dobila domov sina invalida, druga pa si je dala črno ruto na glavo in žalovala za padlim možem.

Potem so prišli tisti žalostni dnevi, ko se je pred slehernega Korošca postavilo vprašanje: Kam? Ali pod Avstrijo ali pod Jugoslavijo? Bili so to dnevi polni upov in hrepenenja, pa tudi dvomov in omahovanja, ko človek ni vedel, kako se mu bo godilo v novi domovini.

In vendar je večina z zaupanjem zrla v Jugoslavijo. Od tod je prišlo mnogo požrtvovalnih fantov, da bi pomagali braniti Koroško pred nemškimi grabežljivci. Naši najpogumnejši fantje in možje so ponovno zgrabili za orožje in vstopali v oddelke Narodne zaščite. Pričel se je trd boj za Koroško, ki je trajal polni dve leti.

Ena prvih takih čet je bila Malgajeva. Že v Guštanju in Prevaljah so se ji pridružili delavci, rudarji in tamkajšnji kmetje. Potem pa naprej na Koroško! Razorožili so nemške »heim-

wehrovske« oddelke in organizirali narodne straže. Najtrši oreh je bil Velikovec. Tja se je zatekla vsa nemška svojata. Toda koroški fantje so jih v kratkem ugnali. Velikovec je postal slovenski. Tedaj pa so nemčurji začeli pošiljati v Celovec obupne klice na pomoč. In res! V Celovcu so zbrali cel polk »Heimwehrovcv« in ga poslali nad Velikovec, ki ga je branilo samo 72 Malgajevih borcev. Koroški fantje so sprejeli borbo pred mestom. Vsak od njih je zalegel za dvajset in več »Heimwehrovcv«, kajti vedeli so, kaj branijo. Niti trikratni juriš, niti poziv na predajo ni mogel omajati naših fantov. Hajmverovci so se morali umakniti nazaj v Celovec. Tedaj so prisluhnili tudi v Ljubljani. Tedanji izdajalski gospodi ni bilo všeč, da se gredo na Koroškem celo vojno. Prestavili so Malgaja, v Velikovec pa poslali drugoga.

Korošci pa so se borili naprej. Mnogo novih je stopilo med koroške borce. Po Rožu so jih organizirali Primožič in drugi. Prav radi so jim sledili koroški fantje in možje, saj so jim zaupali, ker so bili sinovi domače zemlje. Skupaj z njimi so se borili, trpeli in upali. Po Podjuni in onkraj Drave Kranjc, Butej, Čarfi in drugi. Njim ob strani so zvesto stali Raznožniki, Pauzezi, Rojaki, Hariči in drugi idealni ko-

roški fantje. Vsi so verjeli in upali v svobodo in zanjo so tudi mnogi dali svoja življenja. Toda izdajstvo se je pripravljalo drugje.

(Iz »Koroške v borbi«, oktober 1944)

Obljube in dejanja

Pri proračunski razpravi v koroškem deželnem zboru dne 29. decembra 1922 je slovenski poslanec Vinko Poljanec na kratko orisal razmere v deželi in med drugim dejal:

»Po saintgermainski mirovni pogodbi so natančno začrtane in določene naše pravice; z Nemci bi morali biti enakopravni, toda nismo. Nemška gospoda! Vi ste v Št. Vidu na Glini pred glasovanjem 28. septembra 1920 na lastno pobudo in prostovoljno — mi vas za to nismo prosili! — slovesno obljubili, da boste v primeru, če z glasovanjem pripade cona A Avstriji, dali nam Slovincem v šoli, v uradih in druge enake pravice kot Nemcem. To ste storili tedaj, ko vam je tekla voda v grlo, da bi ljudstvo preslepili. Po plebiscitu ste besedo požrli in danes se pravice koroških Slovincv teptajo bolj kot kdaj koli v stari Avstriji. Samo na videz, da bi natresli svetu peska v oči, hočete ustanoviti v Št. Jakobu in Velikovcu slovenski šoli. Ne moremo jih sprejeti, dokler ne bodo urejene tako, kakor jih hočemo sami. In naša zborovalna pravica in svoboda? Ne hujskam in ne pretiravam: Za konec leta 1922 je nameravala Slovenska krščansko-socialna zveza prirediti poučen tečaj v Pliberku. Določeni so bili

govori popolnoma nedolžne vsebine. Oblast bi morala biti vesela, da se mladina sploh izobražuje. Vi nam itak ničesar ne nudite. Toda morali bi nas vsaj podpirati. Vendar, kaj se je zgodilo? Na hinavsko pritožbo sodnika dr. Ravniga v Pliberku, češ da se je bati nemirov, je okrajno glavarstvo v Velikovcu prepovedalo socialni tečaj. Dne 1. oktobra 1922 je samo za las manjkalo, da s tov. Kraigherjem nisva bila v Libučah pri Pliberku tepena; ko bi morala nastopiti slavna žandarmerija, jo je odkurila in pustila, da so naju najeti in upijanjeni pretepači zmerjali in nesramno opsovali. Jelite, gospodje, taka je za nas, Slovence, pravica! In 12. novembra 1922 v Šmarjeti: Slovenci napovedo svoj politični shod. Glavarstvo ga prepove, ker se seveda »boji nemirov« in je v skrbeh za Slovence. Na ponoven protest ga deželna vlada dovoli. Toda kaj se zgodi? Nad ubogega škocjanskega župnika primarširata kar dve kompaniji orgeževcev (oborožena četa Heimatdienst) iz Borovelj in okolice. Gospodje, ponosen sem na to, da pošljete na moj shod kar dve kompaniji oboroženih ljudi! Ako nam vlada — čeprav smo v demokratični republiki — pošlje na shod svojega zastopnika, ne ugovarjamo. Odločno pa protestiramo, da bi nam velenemški fašisti motili naše shode. Ne bom vam našteval še več krivic, ki se nam koroškim Slovincem dogajajo. Vendar še enkrat izjavljam, da do takega sistema Slovenci nimamo nikakega zaupanja.«

(Iz »Spominov koroškega slovenskega političnega voditelja«)

J. V. STALIN:

Ne verjamem, da bi resnično pretila nevarnost nove vojne

Odgovori generalisima Stalina na vprašanja movskega dopisnika »Sunday Timesa« Alexandra Wertha

Vprašanje: Ali verjamete, da bi zares grozila nevarnost »nove vojne«, ki o njej sedaj po vsem svetu tako pogosto in tako neodgovorno razpravljajo? Kaj bi bilo treba storiti, da bi se preprečila vojna, če bi takšna nevarnost obstojala?

Vprašanje: Ali verjamete v možnost prijateljskega in trajnega sodelovanja med Sovjetsko zvezo in zapadnimi demokracijami kljub ideološkim razlikam v mnenju, in v »prijateljsko tekmovalstvo« med dvema sistemoma, o čemer je govoril Wallace v svojem govoru?

Odgovor: Brezpogojno verjamem v to.

Vprašanje: Med tukajšnjim bivanjem laburistične delegacije ste — kolikor sem razumel — izrazili svoje prepričanje, da so možni prijateljski odnosi med Sovjetsko zvezo in Veliko Britanijo. Kaj bi lahko pospešilo obnovitev teh odnosov, ki si jih široke množice angleškega ljudstva tako vroče želijo?

Odgovor: Res sem prepričan, da so možni prijateljski odnosi med Sovjetsko zvezo in Veliko Britanijo. Okrepitev političnih, trgovskih in kulturnih vezi med obema državama bi znatno pospešila obnovitev takšnih odnosov.

Odgovor: Ne verjamem, da bi resnično grozila nevarnost »nove vojne«. O »novi vojni« kričijo zdaj v prvi vrsti vojnopolitični agenti in njihovi redki pripadniki med civilisti. Ta hrup jim je potreben, pa čeprav samo zato, da bi:

a) s strašilom vojne preplašili nekaj naivnih politikov iz vrst njihovih pogodbenikov in tako pomagali svojim vladam, da bi pri njih izsilili več ugodnosti;

b) za nekaj časa v svojih državah otežkočili omejitev izdatkov za vojsko;

c) ovirali demobilizacijo čet in tako v svojih državah preprečili hitro naraščanje brezposelnosti.

Treba je strogo ločiti med hrupom o »novi vojni«, ki ga zdaj uganjajo, in med dejansko nevarnostjo »nove vojne«, ki je danes ni.

Vprašanje: Ali ste mnenja, da Velika Britanija in Združene države Amerike zavedno pripravljajo »kapitalistično obkolitev« Sovjetske zveze?

Odgovor: Ne mislim, da bi vladajoče plasti Velike Britanije in Združenih držav Amerike mogle uresničiti »kapitalistično obkolitev« Sovjetske zveze, tudi če bi to hoteli, česar pa ne morem trditi.

Vprašanje: Da govorim z besedami gospoda Wallacea v njegovem zadnjem govoru, ali so Anglija, Zapadna Evropa in Združene države lahko prepričane, da se sovjetska politika v Nemčiji ne bo spremenila v orodje ruskih prizadevanj, naperjenih proti zahodni Evropi?

Odgovor: Smatram za izključeno, da bi Sovjetska zveza izkoristila Nemčijo proti zapd. Evropi in Združenim državam Amerike. To smatram za izključeno ne le zato, ker je Sovjetska zveza povezana z Veliko Britanijo in Francijo s pogodbo o medsebojni pomoči proti nemški napadalnosti in z Združenimi državami Amerike s sklepi potsdamske konference treh velesil, temveč tudi zato, ker bi politika izkoriščanja Nemčije proti zapadni Evropi in Združenim državam Amerike pomenila, da bi se Sovjetska zveza odvrnila od svojih najbližnjih narodnih koristi.

Kratko povedano, politika Sovjetske zveze v nemškem vprašanju želi demilitarizacijo in demokratizacijo Nemčije.

Mislim, da je demilitarizacija in demokratizacija Nemčije eno najboljših poroštev za izgraditev trdnega in trajnega miru.

Vprašanje: Kakšnega mnenja ste glede obdolžitve, da politiko komunističnih strank zapadne Evrope »diktira Moskva«?

Odgovor: Te obdolžitve štejem za nesmiselne. Pobrane so iz propadle orožarne Hitlerja-Göbbelsa.

Vprašanje: Ali ste mnenja, da je čimprejšnji umik vseh ameriških čet iz Kitajske za bodoči mir neobhodno potreben?

Odgovor: Da, to je moje mnenje.

Vprašanje: Ali mislite, da je dejanski monopol Združenih držav Amerike na atomsko bombo ena najresnejših groženj za mir?

Odgovor: Atomske bombe ne smatram za pomembnega činitelja moči, kakor jo radi smatrajo mnogi politiki.

Atomske bombe so preračunane, da bi oplašile ljudi s slabimi živci. Izida vojne pa ne morejo odločiti, ker v ta namen atomske bombe nikakor ne zadoščajo. Seveda, monopol na tajnost atomske bombe ustvarja neko grožnjo. Proti tej pa imamo vsaj dvojne sredstev:

a) monopol na atomsko bombo ne more dolgo trajati;

b) uporaba atomske bombe se prepoveduje.

Vprašanje: Ali mislite, da se bodo možnosti mirnega sodelovanja z zunanjim svetom zmanjšale pri nadaljnjem razvoju Sovjetske zveze v komunizem? Ali je komunizem v eni državi mogoč?

Odgovor: Ne dvomim v to, da se možnosti mirnega sodelovanja ne le bodo zmanjšale, temveč se lahko celo povečajo. Komunizem v eni državi je mogoč, zlasti pa v takšni državi, kot je Sovjetska zveza.

so bili zavezniki med vojno. Vrnili sem se v prepričanju, da je mir in varnost na svetu možno doseči, če bo ameriško ljudstvo živelo v prijateljstvu s slovanskimi narodi.

»Prepričan sem.« je naposled dejal, »da bo Kongres porabil ves svoj vpliv za to, da bi privedel Ameriko nazaj na pot Roosevelta, na pot enotnosti treh velesil, na pot gospodarskega napredka za preprostega človeka in na pot miru.«

Kongres je pozdravil prejšnji trgovinski minister Wallace takole:

»Cilj vašega kongresa je mojemu srcu zelo blizu. Morda nobena stvar ni tako važna za mir kakor prijateljstvo med slovanskimi narodi in ameriškim ljudstvom.«

ZA BLAGOR

vseh narodov

Ilya Ehrenburg o pariški mirovni konferenci

»Izvestja« so objavile tale članek Ilye Ehrenburga o njegovih vtisih s pariške konference:

Če bi po kakšnem čudežu prestavili prebivalca drugega planeta v Pariz, tedaj bi temu najbrž ne prišlo na misel, da opazuje s svojimi očmi zasedanje konference, na kateri želijo narodi, ki so razbili fašizem, zagotoviti mir v Evropi. Bil bi prepričan, da je navzoč pri vesoljni sodbi, kjer vlada vsepričujoča in vsemogočna Avstralija nad usodo stare celine. Sem in tja zamenjajo Avstralce tudi drugi.

Ob neki priložnosti pokaže zastopnik Nove Zelandije nenadoma izredno zanimanje za Balkan, ob drugi priložnosti prične govoriti o Romuniji kanadski zastopnik tako, kakor da bi bila Bukarešta nekje pri Montrealu, tretjič pa se pokaže, da strokovnjakov za vprašanje severne Evrope ni najti nikjer druge kot v južni Afriki.

Vem prav zagotovo, da se bo nedvomno našel Avstrelac, Novozelanec, Kanadčan ali v najslabšem primeru tudi Holanec, ki bo viharno protestiral pri razpravi o členu pogodbe pred komisijo ali pododborom proti temu, čeprav je to točko že odobrila konferenca ter ministra Velike Britanije in Združenih držav.

Avstralski vojaki so se borili dobro, toda nemara bi bilo primerno spomniti se na to, da je v mestu, kjer zaseda mirovna konferenca, Stalingrajski trg. V stotinah mest osvobojene Evrope najdeš javne trge in ceste, ki nosijo ime junaškega mesta. Ali je morda slučaj, da prebivalci Pariza svojih trgov niso imenovali po Melbourneu ali Rio de Janeiru?

Tudi če človek izpolnjuje diplomatske naloge, mora ohraniti potreben takt, in ko govori o miru, naj se spomni tega, kdo je utrl pot do tega miru.

Bil sem navzoč pri seji komisije, ki je obravnavala vprašanje italijanskih reparacij. Dvignil se je zastopnik Kanade in izjavil, ne da bi trenil z očmi, kako vzhičen je zaradi »velikodušnosti Velike Britanije, ki je trpela več kot druge dežele« in se vendar odreka reparacijam. Zdrnil sem se, pred mojimi očmi so vstala pogorišča Bele Rusije in Ukrajine, rane Leningrada, pot od Volge do Labe.

Kar zadeva »velikodušnost«, sem jo pričel spoštovati, ko sem izvedel, da Britanci zahtevajo v celoti 11 do 14 milijard dolarjev.

Če želijo ameriški kapitalisti prejemati od Romunov milijonske vsote, potem je to »zmagoslavje pravičnosti«; če pa gre za to, da bi vsaj delno povrnili škodo, ki so jo prizadejale vojske zavojevalcev sovjetskim državljanom, potem je to »udarec italijanskemu gospodarstvu«.

Ni me presenetilo, da so Britanci večkrat predlagali, naj bi odstranili zastopnike tiska iz prostorov, kjer delajo komisije in pododbori.

So zadeve, ki jih ne puščajo radi, da bi prodrle v javnost. Delegati Sovjetske zveze pa so zahtevali vedno in zahtevajo zdaj ko prej popolnoma javno delo — oni nimajo česa skrivati in delajo ne le za blagor svojega lastnega ljudstva, temveč tudi za blagor vseh drugih narodov.

III. vseslovanski kongres v Ameriki

Na tretjem ameriškem vseslovanskem kongresu, ki je zasedal pod geslom »Enotnost za obrambo miru« ter se ga je udeležilo nad 2000 delegatov, je v otvoritvenem govoru izjavil predsednik Krzycki:

»Od enotnosti ter prijateljstva med velikim ameriškim ljudstvom in junaškimi slovanskimi narodi Evrope je odvisna bodočnost vsega človeštva.« Ko je naglasil zasluge Amerikancev slovanskega pokolenja v borbi proti Hitlerju, je dejal:

»Danes živimo v težkem in temnem vzdušju netenja nove vojne. Nekatere sile v Združenih državah, Angliji in drugih deželah stopajo, kot se zdi, zopet na pot Münchena in se odmikajo od Rooseveltove poti, ki je Združene države skupaj z zavezniki privedel do zmage. One uganjajo samomorilsko politiko atomske diplomacije, ki bo pripeljala do atomske vojne. Če kdo o tem dvomi, mora premisliti tale dejstva: Ameriška oporišča so omrežila ves svet ter se še dalje razširjajo, jačijo in gradijo; številne ameriške čete so v 53 deželah, ki so po večini naše zaveznice. Ameriška industrija izdeluje nepretrgoma in z veliko naglico atomske bombe. Proračun za vojsko in mornarico znaša več ko polovico našega finančnega načrta. Več ko polovica vseh sredstev se torej porabi za graditev ladij, letal in letalonosilk, ne pa za gradnjo stanovanj, bolnišnic in šol.

Uradno se že govori o tem, da bodo za povečanje vojske in mornarice do ločene vsote povečane za mnogo milijard dolarjev. Jasno je, da morajo takšni vojaški ukrepi Združenih držav vzbuditi nezaupanje pri drugih narodih. Vprašujemo: Čemu to rožljanje z orožjem? Čemu to blazno oboroževanje že tako ogromne vojaške sile? Odgovor je jasen: Vojaške priprave služijo vojni in ne miru!

Krzycki je opozoril na to, da je Roosevelt že leta 1944 svaril Združene države pred nevarnostjo od reakcije.

»Življenjska raven ljudstva.« je dejal, »je po končani vojni padla. Dejanska vrednost dolarja je padla v zvezi s povečanjem življenjskih stroškov. Ameriško ljudstvo čuti upravičen in globok nemir zaradi sedanje notranje politike v zvezi z oživljenjem linčanja črncev, z zopetnim nastankom Kluks-klana in drugih fašističnih skupin, zaradi neurejene graditve stanovanj za vojne veterane itd.

Če bi danes Roosevelt vstal iz groba in pri pogledu na Ameriko videl, da je v svoji zunanji politiki krenila po poti Münchena in prepustila vodstvo »des-

ničarski reakciji«, pred katero je on svaril, tedaj bi stopil na ta oder in vas pozval, da branite njegovo politiko. On bi vas pozval k temu, da zahtevate od vlade, ki je bila izvoljena na podlagi Rooseveltovega programa 1944, naj se vrne k politiki enotnosti velikih sil. Samo en odgovor lahko damo: ameriško ljudstvo mora mobilizirati svoje sile. Pogum moramo črpati iz takšnih dejanj, kakršna so dejanja senatorja Pepperja in prejšnjega trgovskega ministra Wallacea, teh dveh politikov, ki sta dolga leta podpirala Rooseveltovo politiko stanovitno ter jo tudi še danes zvesto branila. Ni lahko dokazati voditeljem vlade Združenih držav, da so ZDA zaplavale v nevarne vode in morajo kreniti na drugo pot. Ameriško ljudstvo ju mora pri njunem pogumnem delu podpirati.

Krzycki je posebno poudaril, da se milijoni Amerikancev slovanskega pokolenja zedinjujejo z delavskim gibanjem, da morajo skupno z vsemi demokracično mislečimi Amerikanci braniti življenjsko raven v ZDA in se aktivno udeležiti novembrskih volitev. V kongres naj izvolijo tiste, ki ne bodo izdajali interesov ljudstva. Govornik se je navdušeno izrazil o ustanovitvi svetovne sindikalne zveze in izjavil, da daje udeležba ameriških sindikalnih zvez v delu svetovne zveze »dokaz o tem, da naše ljudstvo zna najti pot k trdni enotnosti in prijateljstvu, ki bo podlaga za trajen mir.« Dalje je izjavil, da lahko Amerikanci slovanskega pokolenja preprečijo »atomsko vojno, če se mobilizirajo kakor vojaki.«

»Pod vtisi mojega petmesečnega bivanja v slovanskih deželah.« je izjavil, »kjer nisem govoril samo s člani vlad, temveč tudi z ljudstvom, lahko rečem brez obotavljanja, da je mir njihova največja želja. Vem, da narodi Sovjetske zveze, Poljske, Jugoslavije, Češkoslovaške in Bolgarije z vsem srcem in iz vse duše stremijo za tem ciljem.«

Krzycki je opozoril na to, da so ga na njegovem potovanju po slovanskih deželah Evrope zelo potrla nesmiselna razdejanja, ki so jih bili povzročili v teh deželah nacisti. »Vendar teh dežel nisem zapustil razočaran, ampak prepričan, da narodi teh držav verjamejo v svojo demokracično bodočnost in gojijo nove nade do življenja, ki slonijo na trdni podlagi svobode. Zlasti me je ganila njihova poštna želja utrditi prijateljstvo in obojestransko razumevanje z Amerikanci. Prepričan sem, da so naši zvesti prijatelji pri graditvi miru, prav tako kot

Jesenska paša in naše dolinsko pašništvo

Čarobno moč ima beseda »paša« za vsakega našega gorskega kmeta in okrog paše so se vrteli vsi dolgi stoletni boji in spori gorskih koroških kmetov z »gosposko«. Kdo je v teh tih, a tembolj srditih bojih odnesel zmago, vemo vsi. Pa tudi naši dolinski kmetje so nekoč pasli mnogo več in občinski oziroma skupni pašniki v obdravnih logih in drugod so bili nekoč znatno bolj obsežni. Zaradi vedno večjega pojetanja in morda tudi načrtnega zatiranja duha skupnosti in združništva so se v naših razrvanih koroških razmerah ti pašniki skrčili na neznatno ploskev. Ostala je marsikje v dolinskih legah predvsem jesenska paša na travnikih, pa tudi to že nekateri kmetje upravičeno ali neupravičeno opuščajo. »Ni pastirjev, ni otrok, ki bi pasli,« ti odvrne gospodar.

In vendar nam paša in pašni travniki ne nudijo samo neprimerno več pridelka in ob zmanjšanem telesnem delu večjo donosnost kmetovanja, marveč paša in hoja živine po primerno oskrbovanem travniku vpliva tudi izredno ugodno na zgostitev travniške ruše in na uničevanja travniškega pleva. Te prednosti pridejo pri jesenski paši sicer le še v omejenem obsegu do izraza, vendar tudi njenega ugodnega vpliva na zdravje, utrditev in prehrano živine nikakor ne smemo omalovaževati.

Kar bi našim živinorejcem s travniki v ugodnejših, vlažnejših legah priporočal, bi bili umetni pašniki in pašni travniki.

Marsikdo bi svoje travnike lahko še toliko zboljšal, da bi mu donašali dva-krat ali trikrat več, toda obenem tudi boljše krme, potem bi polovico zboljšanih travnikov lahko preuredil v pašnike in jih začel uporabljati za redno pašo. Po taki izboljšavi in premembi bi imele živali pozimi dovolj dobrega sena, poleti pa obilo paše.

Ako del travnikov ali njih smotrno preuredimo v umetni pašnik, lahko meseca maja ali junija polovico mlade trave s pašnih oddelkov kosimo za seno ali za okisanje ter pridobimo na ta način izredno tečno, suho ali sočno krmo.

Na pravilno oskrbovanem umetnem pašniku se živina ob najboljših zdravstvenih pogojih preživlja za eno četrtino dalj in uspešneje kakor ob hlevski reji s pokošeno krmo. Ako bi bila

torej za popolno poletno preživljanje 10 do 15 glav odrasle živine potrebna zelena krma s 5 do 6 ha travnika, bi bila potrebna za popolno preživljanje omenjenega števila živine le paša na 4 ha površine pravilno oskrbovanega umetnega pašnika. Koliko imamo pri tem še na pašniku manj dela s pripravljanjem krme, koliko je tudi paša za živino zdravstveno dragocenejša ko izključna reja v zatohlih hlevih!

Brez pašnikov v resnici ni prave govedoreje. Živinorejske in mlekarške proizvodnje uspehe švicarskih in deloma tudi severozapadnih koroških pokrajin je pripisovati predvsem smotrno urejenim pašnikom in smotrni pasenju predvsem mladih živali.

Za ugodno izrabo pašnikov in pašnih travnikov je potrebno, da razdelimo vsa tozadevna zemljišča z ograjami v najmanj 8 enako velikih oddelkov, kateri nam omogočijo, da s pašo primerno kolobarimo. Največje uspehe nam daje namreč ped visoka, mlada trava. Zato tudi moramo vsakih 3-4 dni pašni oddelk z živino menjati. Razume se, da je treba take pašne travnike tudi izdatneje gnojiti, v prvi vrsti z dušikom.

Resničnost boljše izrabe travišč s pašo je že zdavnaj preskusil znani švi-

Temelji gospodarske premoči Sovjet. zveze

V dnevnem povelju za 27. obletnico velike oktobrske socialne revolucije je rekel Stalin: »Podobno, kakor je Rdeča armada v dolgotrajni in težki borbi dosegla vojaško zmago nad fašističnimi vojskami, so delavci sovjetskega zaledja v svoji borbi proti Hitlerjevi Nemčiji in njenim pomagačem sovražnika gospodarsko premagali.«

Temelji sovjetske gospodarske premoči nad sovražnikom so v ogromnih socialnih in gospodarskih reformah, ki so nastale v času sovjetske vlade; v prvi vrsti pa temelji ta premoč na socialističnem sistemu gospodarstva. V letih stalinske petletke so se te prednosti pokazale v naglem razvoju industrije. SZ se je izpremenila v tehnično napredno in neodvisno državo. Stalinska petletka je dosegla, da je vojaško-politična moč SZ ogromno narasla. Že ob koncu druge petletke je industrijska proizvodnja Sovjetske zveze prekosila proizvodnjo nemške industrije za 17,3 odstotka. Produkcija strojev SZ je prekosila Nemčijo še

carski strokovnjak dr. Schuppli, ki je ugotovil, da je na travniku, katerega je spremenil v umeten pašnik, pasel svoje krave do siteda 4 dni, dočim jih je z zeleno krmo z iste površine travnika prej v hlevu lahko redil oziroma hranil le 3 dni. Pri tem so krave, ki so se pasle, dale povprečno 12,83 l mleka na dan, dočim so dale prej s te pašne površine pokošeno travo v hlevu krmiljene krave le 9,48 l mleka na dan.

V Upsali na Švedskem so z večletnimi vzporednimi poskusi ugotovili, da se je na nekem po kakovosti zemlje povsem enakem travniku na prvi polovici, katero so samo kosili, pridelalo letno 1911 kg škrobnih vrednot in 515 kilogramov beljakovin, dočim so na drugi polovico travnika, katero so izmenoma eno leto kosili, drugo pa pasli, pridelali 2.940 kg škrobnih vrednot in 800 kg beljakovin (1000 kilogramov škrobnih vrednot odgovarja po redilni vrednosti povprečno 35 metriskim stotom sena).

O ugodnem vplivu paše na plemenski razvoj mlade živine ni treba še na dolgo in široko govoriti. Ta ugoden zdravstveni vpliv potrjuje mlada živina sama, ki se vrača vsake jeseni s planin v dolino. Zato je tudi plemenska živina iz planinskih pašnih krajev najbolj iskana in najbolj cenjena.

Kočuški

bolj — za 43,2 odstotka. V letih 1938 do 1940 je proizvodnja strojev in kovinske industrije znova narasla za 76 odstotkov. SZ je imela na predvečer domovinske vojne močno kovinsko industrijo, velikanske naprave za pridobivanje električne energije, močno premogovno in kemično industrijo. Pridobivanje nafte v SZ je nekajkrat prekosilo proizvodnjo Nemcev. Reformirali so kmečko gospodarstvo po socialističnem načinu, zato je največje in tehnično najnaprednejše na celem svetu. V dobi stalinskih petletk je bila večkrat povečana zmogljivost transportnih sredstev.

Vse to skupaj tvori temelj za zmago sovjetskega gospodarstva nad gospodarstvom sovražnih blokov v dobi domovinske vojne.

Prednosti socialističnega sistema — skupna last proizvodnih sredstev, načrtno gospodarstvo, požrtvovalno delo milijonov ljudi, ki jih je vzgajala partija Lenina-Stalina v duhu sovjetskega patriotizma, konec kapitalistič-

nega izrabljanja — vse to je bilo odločilnega pomena. Premagalo je najresnejše vojne težkoče, zagotovilo večjo proizvodnjo in ustvarilo urejeno in hitro rastočo vojno gospodarstvo. »Socialistični ustroj, ustvarjen v oktobrski revoluciji je dal našemu narodu in armadi veliko in nepremagljivo silo.« (Stalin)

Kljub težkim bremenom vojne in začasnemu zavzetju velikih gospodarskih predelov, se proizvodnja orožja in streliva za Rdečo armado ni skrčila, ampak še povečala. Konec vojne je bila nekajkrat večja kot v začetku. Poljedelstvo se razvija. Železniški promet je častno vzdržal ogromno preobremenitev. »Vse to dokazuje, da se je gospodarska osnova sovjetske države pokazala življenjsko neprimer- no bolj sposobna kot gospodarstvo sovražnih držav.« (Stalin)

UKRAJINSKO GOSPODARSTVO V NOVI PETLETKI

V Ukrajinski Sovjetski Socialistični Republiki se bo v novi petletki obnovila proizvodnja industrijskih izdelkov do predvojne stopnje in jo l. 1950 prekoračila. Celotni obseg glavnih del za obnovo in nadaljnji razvoj narodnega gospodarstva Ukrajine je določen za dobo petih let v višini 49,5 milijarde rubljev. Na jugu je v načrtu obnova in nadaljnji razvoj kovinske in premogovne industrije v Donbasu, energijskega gospodarstva, kemične industrije, železniškega prometa, proizvodnje težkih prometnih strojev, ladjedelnic in industrije živil. Na novo se organizira avtomobilska proizvodnja, v zapadni Ukrajini pa nastaja velika premogovna industrija. V teku je obnova 182 glavnih premogovnih oken, obratovati bo pričelo 60 novih oken v Donbasu, 30 visokih peči, 76 Martinovih peči in 54 valjarn železa; zmogljivost električnih central bo zvišana na 2.574.000 kW; obnavlja se dnjeprska električna hidrocentrala »Lenin«. V teku je obnova poljedelstva Ukrajine, ki je najbolj bogata v proizvodnji žitaric, sladkorne pese, oljnatih rastlin in živinoreje. Potrebno je obnoviti ne samo industrijsko moč Ukrajine, ampak tudi plodnost njene zemlje in obilno proizvodnjo življenjskih potrebščin, kruha, sladkorja, masla in sloveče ukrajinske slanice.

Ciril Kosmač:

OČKA OREL

Tako sta stala, oficir zvrnan, da se mu je kapa dotikala trama v stropu. Obrekar pa upognjen, z rokami uprtimi v kolena, z dvignjeno glavo in z žarečimi očmi. Potem pa je oficir kar naenkrat zamahnil z roko, kakor bi bila njegova roka in revolver iz enega kosa železa, in udaril Obrekarja po očeh. Kri se mu je pocedila po licih in zrušil se je poleg Obrekarja. Oficir je z revolverjem pokazal vrata. Domobranci so ga zgrabili in ga odvedli. Ko sem gledala za njim, je začel Bichi tuliti. 'Tudi ta tako gledal' je kričal in z revolverjem kazal Borisa, ki je stal pri peči. Stopil je k njemu in ga mahnil po glavi. Pob se je opotekel, toda ujel se je in zvrnal. Bichi ga je spet udaril, pob je padel, pa se je sam pobral, ne da bi mu kaj rekli. Bichi ga je še enkrat udaril z vso silo, pob je udaril z glavo ob pod, toda obležal je samo trenutek, počasi se je pobral in se postavil na noge. Kri mu je tekla iz ust, gledal pa je naravnost. 'Fuori con il canel' je zatulil Bichi in odvedli so ga. Potem so odvedli mene. Odgnali so nas pod staro poznico, kjer smo nekoč pokopali Smukača, in tam smo čakali. Rosilo je. Čakali smo precej dolgo, potem pa se je zasvetilo v noč. Hiša je gorela. Obrekar je slonel ob deblu in gledal v plamen: njegov obraz je bil ves rdeč v krvavi zarji in oči so se mu svetile. Nič ni rekel. Hiša pa je gorela. Plameni so planili skozi opaž in zajeli

slamnato streho. Vsa sodrga pa je skakala v luči okrog hiše in vlačila naropano blago. Prišli so na vrt, vrgli so Obrekarju vrečo pšenice na hrbet in rekli: 'No, očka Orel, član odbora in član gospodarske okrajne komisije, zdaj boš pa nam nosil.' Obrekar se je zazibal, toda obdržal se je na nogah. In so ga odgnali. Ko se je streha sesedla in so plameni razsvetlili daleč naokoli, so šli ravno po brvi črez Reščavec. ...

»Pa ti?« sem vprašal.

»O, jaz, nagnali so me domov. Boris pa je ležal za poznico in je medtem izginil. Streljali so v noč, toda pob je bil že na varnem. Šel je na Oblakov vrh, saj je poznal svojo pot. ... Prišla sem domov... in saj veš, tudi naše so tisto noč odpeljali...«

Umolknila je. Sedela sva nekaj časa in gledala po dolini, potem pa je teta vstala in rekla:

»Kravi le moram položiti. In skuhati nama tudi moram kaj. Pojdiva v hišo.«

Šla sva. Šel sem z njo v hlev, ko je pokladala kravi, potem pa sem v kuhinji sedel na klop za ognjiščem. Teta je nekaj časa molče prekladala piskre, potem pa je začela spet govoriti:

»Toda to še ni konec. Očka Orel je še mnogo prestal. V vasi so jih prignali skupaj, pri Potrebarju. Dvajset so jih pobrali tisto noč. Tudi Podoreharjevega Naca so prijeli, in ta mi je potem vse povedal. Vsem so naložili

bremena blaga, ki so ga naropali. Tudi našemu in Obrekarju. In gnali so jih v Tolmin. Obrekar je bil zelo slab. Dolgo je zdržal. V Bači pa je obupal. Naš (rekla je naš, da bi ne imenovala očeta) je tudi odvrgl breme in rekel, da kar je — je. Toda Obrekar ga je zgrabil za roko in rekel: 'Nikar, France! Vidiš, tebi je še deset let do moje starosti. In zdrav si. Če bi jaz v tvojih letih umrl, bi nič pametnega ne opravil. Ne bi živel prav za prav. Tako pa sem. Treba je živeti. Saj veš, kako so nama govorili na Oblakovem vrhu: brani svoje življenje do poslednjega; ne izgubiti glave, kadar si obupan, jezen ali užaljen; tudi ponos je treba uporabljati samo o pravem času. Dokler si živ — delaš.' In ga je pregovoril, da je zadel svoje breme in nesel naprej. Obrekarja pa so vrgli na voz in potem ga ni več videl, to se pravi, Podoreharjev ga je še videl, ko so ga mučili v Tolminu. Pa tudi, če bi ga ne bil videl in če bi prav nič ne povedal, jaz vem; kako je bilo. Vidiš, trikrat sem že brala Zapiske iz mrtvega doma, pa se mi zdi, da sem bila sama v Sibiriji; tolikokrat sem brala Življenje svetnikov, da že poznam tisti kolosej, kjer so leve in tigre spuščali na prve kristjane. ... In tako tudi vem, kako je bilo z Obrekarjem. Včasih sedim v izbi, gledam ga in slike mi kar migotajo pred očmi. Tudi če bi mi povedali, da je bilo drugače, bi ne mogla verjeti. Pa ni bilo. ... Pretepli so ga, kajpak. Drugi dan pa so ga vsega kivavega privlekli v pisarno. Tam so ga zasliševali nemški oficir, Bichi, debelonoši tolmač v domobranski uniformi, neki Gregorjev Drejc z Modrej ga je tepel s pasom. Take zverine!

Tudi zaradi oči so ga topli. Prav gotovo. 'Poglej me!' se je zadril vanj oficir. Tolmač je prevedel, Obrekar je dvignil glavo in ga pogledal. Oficir je zamahnil z roko in Drejc je udaril Obrekarja s pasom po obrazu, da je omahnil. Ko se je pobral, je oficir spet rekel: 'Poglej me!' Obrekar je spet gledal, njegov pogled je bil prav tako živ, oficir je spet zamahnil z roko in Drejc ga je spet udaril s pasom po obrazu. ... Tako so ga mučili. Potem pa so ga odvedli na dvorišče. Tam ga je skozi lino videl Podoreharjev. Obrekarju so rekli, naj gre proti zidu. Šel je prav počasi in misli: 'Zdaj bo konec.' Toda ko je bil sredi dvorišča, so zakričali vanj, naj obstane. Obstal je. Rekli so mu, naj se okrene. Okrenil se je. 'Ric naj ga povoha!' je dejal oficir. Izpustili so ogromnega policijskega psa. Mrha se je zakadila vanj in ga podrla. Zgrabil pa ga pes ni. Takoj se je umaknil in skoraj preplašeno in začudno zalajal. 'Pokonci!' se je oficir drl na Obrekarja. Obrekar se je skušal dvigniti, toda ni imel več moči. Spravil se je na vse štiri in tako obstal. Nekaj časa so se mu krohotali, potem pa so mu dali dolg in debel kol. Počasi se je dvignil ob kolu in pogledal svoje stare noge, ki so odslužile. Ozrl se je in že je mislil zaklicati, naj ga pokončajo, pa je s svojimi očmi samo pogledal po gorah, ki so okrog in okrog sklenjeno objemale kotline. Takrat so spet nagnali psa. Pes se je zakadil, toda ustavil se je sunkovito pred tem nizko sključenim starcem, ki se je oprijemal debelega dolgega kola. 'Ric! Ric! Ric!' je hreščalo iz oficirjevih ust. Toda Ric se je preplašeno oziral. Tedaj pa se je oglašil Bichi. 'Udari psa! S kolom ga udari! Udari

TRITVA

Najvušnejš dev' jesena je tritva. Tritvo napuvij' v trdo jesan, mantle vku' svinsvat ambrt. Za terice naprosij' bol ane mvađe pa vušne deče, za suhlo pa kako prlitno žanstv, k' je že skušana. Domač' že upunuči terično (treveno) jamo r'znitij', vohen pukropij' pa cvitja not'r vržej'; jama more že topva bit', k' ti suha pride. Tud' terice se zbaro l'pu obličane kmav' po punuči — ktera ma zvesta puba, jej nase trleo n jo vštima v kozo, k' so jo domač' bli' terične jame pustav'li. Koz ma uličene, pu met'r vsaksabe, da se trleo not'r vteknij'. Pr koz' ma mesta pu os'm du dbanist teric. Trleo more vsaka s'bo prnest'.

Terice so rade vesele pa rade zapojo.

Pa najprej je triba davat', vesele pride šele zvečer. Terično jamo nit' suhla, da civ den s pvamnam hori; zvrhej so puvožane rant'ce, na ktere nadiva pradova pa ha tak šitr' vbrača, da se kna prsmodi pa tak dov'h da se l'pu puš'ši. Tu dev' kni prjetn'. D'm se v uč' kadi, vohen pa roče upače, hlad't more, da se pradov' kna vne-me; al ha cmav' puš'ši, je trdu pa maj' terice tešku dev' n jo krih'j, al čveč, pa preja rjava hrata n se trha. Terice hodij' k jam', vsaka vzeme pu ano pest pradova pa ha šitr', duklid'r je še topu, pa tak dov'h teše n' hvad' (skus trleo putehya), da p'zdir utpade pa da jej u pest' samu m'hki vahn' ustanej'. Pu dbi teric' dista pesti preje kupej, tak par pa ana terica prehene n ukep zvije; dbanist (tud' deset) tačah paru spet ana terica kupej zveče, to je potle skyadanež. Kar ut trleo utpade, je p'zdir, ke se se ambrt putrese pa ti svaba preja med nim antkaj utere, da p'zdir utpade pa da mehka hrata; to je tula-va, k' se v pudize pa v kovtre nabula pa kna veče v skvadanče.

Suhla prehleduje, da je preja l'pu utrta pa uštelana. Al so terice že navelčane, pusebn' al videj', da boj' dov'h v nuč' mohlē davat', pa prejo koj tak mav' v tr'c' utežej' n jo skus putehnij', da jo pu vrh' puhvadij', notre je pa še cevū pradov'. To more ti su-

ha prehad't, tako pest preje teric' zad dat', da jo sama na jam' puš'ši n še ambrt utere; al pa suhla cmav' puš'ši pradov', so spet terice na no h'de. Zato za ti suho ubena žanstv' rada kna hre.

Terice morej' zv' dor' jest' dubit'; dbi kosive' (zabilan' žganče pa mlík', pole pa kofe pa puhačo), za mavž'no dupuna kako pražo pa te n puhačo, za vož'no nud'ne al rajs pod župo, koštrunov' m'su z' sovato, tud' kako bu-lano prato pa sovato, navrh pa čvešp'ne n' fancute, za pudenšno mavž'no pa kofe n puhačo al strden' žgane za pomakvene s kruham al strt, al špah ali selhan' m'su, za večerjo č'savo župo z nud'ln' pa zabilane krape, navrh pa še kak kofe al te. Pravij', da so terice zv' snidane pa zuštlave. An so-sad je reku, da se terice nčir kna najij' take, da b' kna mohlē več, pav'r, k' je terice mov, pa je stavu, da boj' p'r nom' site, K' so terice od jid' ustale, je sosat stresu čvešp'ne, terice pa so se na ne vsule kakr vose. »Vid'š« je reku sosat, »da j'm knis' dovol dav jst'!« Dobiv je stavo.

Terice vsačom' moštv', k' mim' pri-

ZANIMIVOSTI

Malo ljudi ve, kako pride do dežja

Mnogokrat se ljudje jezijo nad nenadnimi poletnimi nevihtami ali nad dolgotrajnim spomladanskim ali jesenskim deževjem. Kako zaskrbljen pa je kmetov obraz, če v poletju že dalj časa ni kanila kaplja vode izpod neba.

Kaj je prav za prav dež in zakaj pada?

Če bi lahko videli zrak in vse tokove v ozračju, bi laže razumeli, kako nastajajo oblaki. Kajti voda ne potuje po svoji volji, marveč jo nosijo zračni tokovi. Velikanske množine zraka se

de, s prejo puvit puš'le pošlij'; moštv' more puš'le l'pu sprejet' pa za na kej dnarja (za n lit'r vina) dat' al pa puž-dej pijače pusvat'; al se pa čran' puš'le sprejet' al pa da terice razža' al se j'm spakije, t'dej vse v na pvanj' pa ha s p'zdirjam putrosij' n za hvače pa čik'l nabulej'. V Rutah terice kniso tak sporne k' pa p'r Drav', čer vsača napadej' pa s p'zdirjam putrosij' — v Rutah samu testa, k' j'h r'zdraž'. Čriz den pošle vsaka terica svojom' pub' — al kni že p'šov mim' — s prejo puvit puš'le z nah'lnov pa rozenkravta al rožmarina; ktera terica pa se voče pusebn' skazat', pošle lupček' tud' korp'č, notre pa rož'ce, kako flašo strdena žgana, vse sim'ne ud žita, vsača pusibe v papir zavit', liš'nče, ureše, chare, kako ččo pa druje reči. Puš'le pa korp'č'e r'znaša kak večj' utrok al pa ana zgovorna terica sama; kterom' pride, test' jej da kej dnarja, v korp'č' tud' vina zat pošle. Kter' puš'le pa korp'č' dobij', so s tim puvablen', da pridej' zvečer k tricam pa da prnaso vina n prpelij' hoca; to so teračnak'. Raj pa vesele se začne pu večerj' n se zavliče tud' do jutra. Potle pa teračnak' dečlam tr'ce k dum' naso.

Vsaka terica dobi za dev' dbi pesti preje al pa v dnarj' an bul' von kakr ženica; navadn' pa s' pavršče hiše p'r tritv' pomahvej' pa pošlej' dekvo al domačo ščero, k' vona nča vzeme pa da tritvo zasuz' (da j'm tud' antkaj teric puhamat pušo).

premikajo nad zemljo in nosijo s seboj tovor vodnih hlapov. Nekatere potujejo s kopnega, druge z morja. Nekatere prihajajo s hladnih dežel v tople, druge iz toplih v hladne. Nekatere nosijo mnogo vode, druge malo.

Zračni tokovi se srečujejo in zadevajo drug ob drugega. In če je en tok topel in lahek, drugi pa hladen in težak, tedaj se spravi topli tok za hrbet hladnemu, se vžpne nanj, kakor bi stekel po lestvi. Z zrakom vred spleza navzgor tudi voda, ki jo je prinesel s seboj.

Tam zgoraj pa je hladno. Vodni hlapovi se ohladijo in zgostijo v kaplje. Tedaj vidimo, da se je nebo pokrilo z oblaki. Dogaja se tudi, da se hladni zrak zarije v viharju kakor klin v toplega in ga mahoma dvigne na svojih ramenih kvišku. Tedaj se voda še hitreje zgoščuje v kapljice. Nad zemljo

se zberejo črni oblaki, ki oznanjajo bližajočo se nevihto.

Tako nastajajo oblaki. Za nastanek oblaka je potrebno, da se ohladi topli zrak, ki nosi vodo. To vemo že iz otroških let. Toda zadeva je še bolj zapletena. Predvsem potrebujejo vodni hlapci nekako podlago, na katero se lahko usedejo, da začno tvoriti kapljice. Po zraku letajo z elektriko nabiti delci plinov, praški, koščki saj iz tovarniških dimnikov, drobceni solni kristali, ki jih je dvignil veter. In prav na te majčkene delce se useda voda, kadar tvori kapljice za nastajajoči oblak. Če teh delcev ni ali pa jih je premalo, oblak ne more nastati.

A potrebno je še marsikaj drugega za to, da nastane oblak in da pride do dežja. Majhne novorojene kapljice se morajo združiti v debele, težke kaplje. V ta namen morajo zadevati druga ob drugo. Pa če se tudi dve kapljici zadeneta, je mogoče, da se ne združita. Dogaja se, da kapljici odskočita druga od druge kakor biljardni krogli. Kaplje morajo biti nabite z ustrezno elektriko. Kaplje v zraku so nabite z elektriko. Če je ena kaplja nabita s pozitivno elektriko, druga pa z negativno, tedaj se privlačita. Če pa sta obe nabite z enako elektriko, se odbijata. Vidimo torej, kako zapletena zadeva je dež.

Kako naj se pač učimo »delati« dež? Kako bi naredili, da bi lahko vselej, kadar bi nam bil dež potreben, ukazali vodi, naj tvori oblak?

Naši hladilniki še ne zmorejo te naloge, da bi ohlajali zrak, vse ozračje. A zgodi se, da se zrak sicer sam ohladi, a se voda vendarle ne zbere v oblake. V takem primeru pač že lahko posežemo vmes. Lahko dvignemo prah, proizvajamo dim, spravimo v zrak solne delce, da nastane v zraku podlaga za kaplje. Lahko se dvignemo z letalom in sipamo v višine pesek, nabit z elektriko, da dobijo vodne kaplje tisto elektriko, ki jo potrebujejo, da se medsebojno spajajo. Vse to že lahko storimo.

(Po Iljinu: Priroda in ljudje)

Izdajatelj lastnik in odgovorni urednik lista: dr. Marko Scharwitzl, Wien XVI., Ottakringergasse 83. — Tiska: »Globe«, Zeitungs-Druck- und Verlagsanstalt G. m. b. H., Wien I., Fleischmarkt 3-5. Podružnica uprave »Slov. vestnik«, Klagenfurt, Völkermarkterstrasse 21-1.

psa! je kričal v Obrekarja... Le kakšne zverine so to bile! Tudi oficir se je drl in cvilila je tudi pokveka z debelim nosom, ki je bila za tolmača. Obrekar je nekaj časa lovil sapo, potem pa je pogledal psa, se prestopil, da je ujel ravnotežje, in nato počasi dvignil kol. Pes je podvil rep, zatulil in zbežal. Tedaj je oficir naperil revolver. »Opravljeno je,« je spreletelo Obrekarja. Tesno se je oprjel kola in zamajal. Strel je počil, toda Obrekar ni čutil nobene bolečine. »Saj so rekli, da človek nič ne čuti,« je pomislil. Čakal je, a padel ni. Zasišal pa je poleg sebe hropenje. Odprl je oči. Poleg njega je ležal Ric v mlaki krvi. Obrekar se je spomnil svojega Smukača. Hotel se je nagniti k psu, toda oficir je naglo skočil k njemu. »Ha, svinjal' je sikalo iz njega. Misliš je, da smo streljali nanj. Ampak, ti nisi pes, razumeš, ti nisi pes. Kroglata zate ni!« je bevsknil, naglo dvignil roko in sunkovito udaril Obrekarja po sencih. Obrekarju je takoj omahnila stara glava. S kolom vred se je zrušil poleg psa. Roke je zagrebel v pesek, oči pa ni zaprl. Ne, ni jih, vem, da jih ni! je prepričano rekla teta in umolknila.

Po večerji sva sedla na prag. Bil je lep večer, tih, miren. Idričja je tekla mimo, toda ni je bilo slišati. Videl sem svetle pene pod skalami in mladike vrb, ki so se majale pod težkimi kapljami, a ne šuma ni bilo nikjer ne šelestenja v drevju.

Teta se je s komolci naslonila ob kolena in dolgo molčala. Potem pa je kar nenadoma rekla:

»In mar misliš, da so ga pokopali? Niso ga. Vrgli so ga na Mlakarjev vrt in rekli Mlakarju, naj ga zagrebe, kakor ve in zna. Zakaj? Ali so se ga tako bali? Še mrtvega? ... In ta Mla-

kar! Sam ga je moral zagrebsti v svojem lastnem vrtu pred hišo. Pod gredo radiča. To mu je plačilo. Ni čuda, da se mu meša.«

»Ali ga ne bodo prekopali?« sem vprašal.

»Saj smo ga že. Doma leži. Tam,« je pokazala na polico v gori, kjer je za belo cerkvijo bila temnozelená lisa našega pokopališča. »Pa kaj misliš, da je res umrl? Seveda je, ampak ni. Vidiš, saj se mrtvih še bojim, toda če bi zdalje prišel po stezi za vodo in tulkalje odložil svoj oprtnik, bi se mi ne zdelo prav nič čudnega in prav nič bi se ga ne ustrašila. Nobenega partizana, ki je padel, bi se ne ustrašila. Ti ljudje niso mrtvi, čeprav so padli.«

Prikimal se.

»Da,« je nadeljavala teta. Pogreb pa je imel lep. Vsa vas je bila tam, razen tistih sedem belih. Tudi Boris je prišel. Zrasel je pri partizanih. Bil je v uniformi in s puško. Ko so krsto spustili v jamo, je stopil bliže, ker bi rad nekaj spregovoril, kakor je to videl pri partizanskih pogrebi. Nekaj časa je stiskal čeljusti in solze je imel v očeh, potem pa se je nenadoma zravnil in odločno rekel: »Ugnali smo jih, ata!« Nato je snel puško, oddal tri strele in salutiral: »Zdravo, očka Orel!«

»Kje pa je zdaj,« sem vprašal.

»Doma. Pridno dela. Vaščani so napeljali desk, potem pa so v dveh nedeljah hišo prekrili, da zidovi ne propadejo. Ko se vrmeta fanta iz zavezniškega ujetništva iz Francije in Amerike, bosta imela vsaj streho nad glavo. Polje, to se pravi laze, pa je mladina obdelala. Pojdi in poglej!«

Naslednji dan sem po kosilu šel k Obrekarju. Šel sem po stezi ob Idričji in potem mimo lazov, mimo strmih

lazov, kamor je očka Orel sedemdeset let nosil gnoj na svojem upognjenem hrbtu. Videi sem takoj, da pri hiši ni gospodarja. Vse je bilo obdelano, a ne po starčevsko in bajtarsko natančno, temveč s tistimi širokimi zamahi, ki izdajajo še ne dovolj resne in premišljene, zato pa tembolj navdušene in močne roke mladine.

Ko sem prišel po Obrekarjevem vrtu, kjer je bila steza skoraj zaraščena, sem se ustavil pod poznico, od koder je Obrekar gledal svojo gorečo domačijo, ki je bila zibelka devetim otrokom in grob njegove žene. Zdaj se mi ta hiša ni zdela tako strašno majhna, kakor je bila včasih, ko je bila še s slamo krita in je bilo sleme upognjeno kakor hrbet stare krave hlevarice, ki je morala politi jalovo seno iz previsokih in skopih jaslí. Zidovi so bili očrneli, tudi okna so bila brez stekla, a vendar niso slepo gledala v svet. Streha je bila iz belih desk in se je svetila v pomladnem soncu. Iz opaža je vihrala zastava.

Še preden sem stopil na dvorišče, se je zakadil vame mlad volčjak. Obstal sem. Pes se je približal in lajal. Kmalu je prišel štirinajstleten fant v uniformi in poklical psa.

»Ali je to mladi Smukač?« sem vprašal.

»Je,« je odgovoril pob. »Ti si pa Bukovčarjev.«

»Sem. In ti si Boris?«

»Tako je,« je rekel samozavestno.

»Pa po partizansko?« sem vprašal.

»Orlič,« je odgovoril in me premeril. Njegov pogled je bil nekam otožen, globok, toda hkrati oster in živ, proboben. Take oči sem že nekje videl.

Razkazal mi je pogorelo hišo. Peljal me je v izbo, kjer si je uredil svoje domovanje: očrnele stene je sam pre-

belil in nalepil nanje slike in risbe. Ko sva si vse ogledala, sva stopila na dvorišče. Obstala sva tam in se pogovarjala. Boris se je večkrat ozrl kvišku. Nenadoma pa je ves vzhičen vzkliknil:

»Glej ga, orla, glej ga!«

Pogledal sem kvišku. Po jasnini neba se je počasi in mirno prevažal velik orel. Krožil je v velikem loku in se spuščal niže in niže. Krožil je nad vasjo, ki je bila vsa v zastavah in slavolikih. Krožil je nad Obrekarjevo hišo, kjer je bela streha dišala po smoli in svežini. Onstran reke je Mlakarjev travnik. Tam so kosili bajtarji vsak svoj kos masne trave. Obstali so vsi, potisnili klobuke s čela in gledali za orlem. Ko se je orel dvignil in odjadral v ravni črti naravnost proti Oblakovemu vrhu, so spet potisnili klobuke na oči in zarezali v sočno travo še z večjim zamahom.

Pogledal sem Borisa. Njegove oči so se lesketale, znojne kapljice so se mu nabirale na zgornji ustnici, kjer je že poganjal prvi puh.

»Večkrat pride,« je rekel.

»Videl sem ga včeraj,« sem odgovoril.

»Si ga?« je veselo vzkliknil in me pogledal.

»Sem,« sem prikimal.

Poslovil sem se od Borisa, od mladega Oriiča z jasnimi očmi. Vračal sem se domov po drugem bregu Idričce. Potem sem se sezul in zabredel v hladno vodo. Sredi reke sem obstal in pogledal naš dom. Zdaj tudi naša hiša ni bila več tako stara in osirotela. Stala je pod jasnim nebom ob bistri reki, iz opaža pa je vihrala zastava v pomladni svet.

(Konec)